

Занатаваня
свядомасцю
эмоцыі
стар. 6

Прышоў
час
змяніцца
стар. 13

Сінтэз
спорту
і культуры
стар. 16

Устойлівы культурны дыялог

Фота Кастуся Дробава.

На мінулым тыдні ў Мінску прайшлі Дні башкірскай літаратуры. У іх прынялі ўдзел дванаццаць пісьменнікаў і дзеячаў культуры з Уфы, якія напярэдадні візіту башкірскай дэлегацыі ў Мінск творы беларускіх пісьменнікаў былі апублікаваны ў вядучых літаратурных выданнях Башкірыі.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан Айгіз Баймухаметаў, які ўзначальваў дэлегацыю, падводзячы вынікі візіту, адзначыў: «Усё, што запланавана, зрабілі. Наладжаны сувязі з дзеячамі літаратуры Беларусі — паэтамі, празаікамі, перакладчыкамі, рэдактарамі выданняў. Спадзяёмся, што вынікам гэтай паездкі стане ўстойлівы культурны дыялог, які будзе спрыяць яшчэ большаму збліжэнню нашых рэспублік. Варта адзначыць, што Саюз пісьменнікаў Башкартастана вядзе работу па стварэнні анталогіі беларускай літаратуры на башкірскай мове. Творы 40 найлепшых сучасных пісьменнікаў Беларусі будуць перакладзены на башкірскую, у той жа час беларусы рыхтуюць пераклад анталогіі башкірскай літаратуры на беларускую мову. У наступным годзе запланаваны прэзентацыі абодвух выданняў».

«ЛіМ»-акцэнт

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў суайчынніц з Днём маці. «Гэтае добрае і пяшчотнае свята ўвасабляе веліч духоўнай сілы і святасце мацярынства як бяспэчнай крыніцы жыцця і адной з найвышэйшых якасцей жаночасці. Блізкі і родны для кожнага вобраз маці мы праносім у сэрцы праз усё жыццё. У мацярынскай душы бязмежнай любоўю адчуваюцца самыя звычайныя падзеі нашага зямнога шляху. Сваёй мудрасцю і шчырасцю вы вучыце дзяцей быць самастойнымі, прывіваеце ім маральныя каштоўнасці і арыенціры. Сардэчна дзякуй кожнай з вас за чуласць, цярплівасць і клопат пра дабрабыт сям'і і ўтульнасць дамнага ачага. Слова глыбокай павагі і нізка паклон шматдзетным і прыёмным мамам, а таксама тым, хто выхоўвае дзяцей з асаблівасцямі развіцця. Вашы ўвага і спагада ўспрымаюць у іх дабырно, надзею на лепшае і ўпэўненасць ва ўласных сілах», — гаворыцца ў віншаванні.

• **Аляксандр Лукашэнка** павіншаваў народнага артыста Расіі Сяргея Бязрукава з 50-годдзем. «Прырода надзяліла Вас бліскучым акцёрскім талентам, тонкім мастацкім густам і велізарнай працаздольнасцю. Асаблівую павагу выклікаюць Вашы высокія асабныя якасці, актыўная грамадская дзейнасць і цвёрдая грамадзянская пазіцыя, — адзначыў Кіраўнік дзяржавы. — Беларускія глядзчыя цэняць Вас як чалавека, чыя шматгранная творчасць уносіць вялікі ўклад у пашырэнне і ўмацаванне беларуска-расійскага культурнага супрацоўніцтва». Прэзідэнт пажадаў народнаму артысту моцнага здароўя, дабрабыту і новых здзяйсненняў.

Афіцыйна. Арганізатары культурна-відовішчых мерапрыемстваў павінны пацвердзіць сваё права на ўключэнне ў рэпертэр да 23 кастрычніка ў сувязі з прыняццем пастанова Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 верасня 2023 года нумар 608 «Аб арганізацыі і правядзенні культурна-відовішчых мерапрыемстваў». Пра гэта журналістам у час прэс-канферэнцыі паведаміў намеснік начальніка Упраўлення дзяржаўных спецыяльных культурных мерапрыемстваў Міністэрства культуры Васіль Галаван. Ён таксама растлумачыў, што арганізатары, якія атрымалі пасведчанне на правядзенне мерапрыемстваў у канкрэтны перыяд яшчэ да ўстапення пастаноў у сілу, абавязаны выканаць умовы дагавора, заключанага паміж імі і выканаўцам, нават калі яны не паспелі пацвердзіць сваю адпаведнасць новым патрабаванням.

Гастролі. Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр у кастрычніку і снежні 2023 года наведае з гастролімі гарады Расіі, паведамляе БелТА. Так, 21 і 22 кастрычніка на сцэне канцэртнай залы ў Варонежы будуць паказаны тры спектаклі: мюзікл «Тры мушкетёры» Максіма Дунаеўскага, мюзікл для дзяцей «Залатое кураня» Вячаслава Улановскага, фолк-рок-мюзікл «Трыстан і Ізольда» Алана Сімона. 23 кастрычніка на сцэне Мічурынскага драматычнага тэатра глядзчы таксама ўбачаць фолк-рок-мюзікл «Трыстан і Ізольда». З 7 да 10 снежня тэатр адправіцца на гастролі ў Разань, дзе разам з пастаноўкамі «Трыстан і Ізольда» і «Залатое кураня» пакажа мюзікл «Аўрэліскае шчасце» Веняміна Баснера, музычнае рэвію «Нараджэнне зорак» і музычную камедыю «Гульня хаханя».

Форум. Урачыстае адкрыццё Х Міжнароднага кангрэса «Бібліятэка як феномен культуры», прымеркаванага да Года міру і стваральнай працы, адбылося ўчора, 19 кастрычніка, у канферэнц-зале Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Арганізатарамі кангрэса з'яўляюцца Міністэрства культуры і Нацыянальная бібліятэка Беларусі, суарганізатарам — Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў — удзельніц СНД. У мерапрыемстве прымаюць удзел больш за 400 дэлегатаў з Беларусі, Азербайджана, Арменіі, Інданезіі, Казахстана, Кітая, Кыргызстана, Расіі, Таджыкістана і Узбекістана. Сярод іх — прадстаўнікі найбуйнейшых бібліятэк, музеяў, выдавецтваў, навукова-даследчых арганізацый і адукацыйных установаў, вытворцы праграмнага забеспячэння, тэхнічных сродкаў, інфармацыйнай прадукцыі і прамысловага абсталявання для бібліятэк.

Актуальна. Х злет калекцыянераў пройдзе 22 кастрычніка ў культурна-спартыўным цэнтры УП «Мінскае аддзяленне Беларускай чыгункі», аб гэтым БелТА паведаміў старшыня праўлення Беларускага рэспубліканскага грамадскага аб'яднання калекцыянераў Барыс Васільеў. «У Мінску нашы сустрэчы штогдыня праходзяць у Палацы культуры МАЗ і культурна-спартыўным цэнтры мінскага аддзялення БЧ. А міжнародным з'ездам мы праводзім раз на пяць гадоў, бягучы стане юбілейным, дзясятым. Да нас павінны прыхаць госці з Расіі і, магчыма, Прыбалтыкі і Польшчы», — расказаў Барыс Васільеў. Паводле яго слоў, цяпер у грамадскае аб'яднанне калекцыянераў уваходзяць больш за 600 членаў, і толькі ў бягучым годзе ўступіла 40 чалавек. «Я рады, што сёння адбываецца ўздым цікавасці і ўзмацнення ўвага да тэмы калекцыянавання», — дадаў Барыс Васільеў.

Агляд афіцыйных падзей ад **Алесь ЦІМАФЕЕВА**

у Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Пакістан стаў бліжэй

Прадстаўнікі Мінскага гарадскога і Мінскага абласнога аддзяленняў Саюза пісьменнікаў Беларусі сустрэліся з Надзвычайным і Паўнамоцным Паслом Ісламскай Рэспублікі Пакістан у Рэспубліцы Беларусь Саджам Хайдэрам Ханам.

Ужо восем гадоў Пасольства Пакістана працуе ў Беларусі. Шмат увагі яно надае развіццю культурнай дыпламатыі і ўмацаванню сувязей паміж народамі дзвюх краін. І ўсё ж пакуль нашы веды не такія аб'ёмныя і, можна сказаць, недастатковыя. Сустрэча беларускіх пісьменнікаў з паслом была заклікана паспрыць пашырэнню ўзаемаразумення і сяброўства, знаёмства з культурамі, абмену меркаваннямі, наладжванню кантактаў.

Характэрна, што пачатак такому знаёмству ўжо быў пакладзены

раней. А сёлета ў штогдынёвіку «Літаратура і мастацтва» былі апублікаваны вершы вядомага пакістанскага паэта Фаіза Ахмада Фаіза ў перакладзе Рагнеда Малахоўскага, а таксама паэтычны Факхіды Рыяз у перакладзе Святланы Быкавай. Зусім нядаўна Пасольства Пакістана выдала маляўнічую кнігу-альбом «Адценні Пакістана. Гід у малюнках», у якой расказана пра неверагодную прыгажосць гэтай краіны, помнікі прыроды, гісторыі і архітэктуры. Пасольства плануе прэзентаваць альбом у 2024 годзе на Мінскай міжнароднай кніжнай выстаўцы-кірмашы ў межах мерапрыемстваў, прысвечаных 30-годдзю беларуска-пакістанскіх дыпламатычных адносін. На кніжную выстаўку таксама чакаецца прыезд аднаго з сучасных пакістанскіх пісьменнікаў з прэзентацыяй яго твораў.

Саджад Хайдэр Хан выказаў надзею, што кнігі яго суайчыннікаў з урду абавязкова будуць перакладзены на беларускую мову, у сваю чаргу, у Пакістане таксама даведаюцца пра творы беларускіх празаікаў і паэтаў.

Размова паміж пісьменнікамі Беларусі і супрацоўнікамі Пасольства Пакістана аказалася плённай. Адчувалася ўзаемная зацікаўленасць не толькі культурнымі бакамі жыцця дзвюх краін, але і геаграфіяй, палітыкай, эканомікай. Пісьменнікі Генрых Тарасевіч, Рагнеда Малахоўскі, Ірына Карнаухава, Іна Фралова і іншыя актыўна задавалі пытанні і дзяліліся сваімі творчымі планами. Прысутныя паглядзелі дакументальны фільм пра сучаснае развіццё Пакістана, яго культуру і прыроду. Сяброўства абавязкова працягнецца.

Нэлі МЕЛЬНІЧЭНКА

Сляды зямлякоў шукаюць студэнты з Пяцігорска

Студэнты Беларусі і Расіі рэалізуюць сумесны праект «Культура памяці — памяць культуры». Партнёры ў супольнай справе — Інстытут замежных моў і міжнароднага турызму Пяцігорскага дзяржаўнага ўніверсітэта і Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт. Мэта праекта, прымеркаванага да 80-годдзя вызвалення Каўказа і Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, — пошук і сістэматызацыя інфармацыі пра ўраджэнцаў Паўночнага Каўказа, якія ваявалі за вызваленне Беларусі, і ўраджэнцаў Рэспублікі Беларусь, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Паўночнага Каўказа. Ініцыятыва рэалізуецца пры падтрымцы Агульнарасійскай грамадскай арганізацыі «Дзевяцая Расія» і СЗАТ «Бяспечныя дарогі Беларусі».

Цяпер у Мінску знаходзіцца група студэнтаў з Пяцігорска. Яны, у прыватнасці, наведалі і сталічны Дом літаратара. У Мемарыяльнай зале, дзе прадстаўлены багаты ілюстрацыйны матэрыял пра пісьменнікаў — удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Алякс Карлюкевіч расказаў пра беларуска-расійскія літаратурныя сувязі, пра тое, наколькі цесна супрацоўнічаюць мінскія літаратары з калегамі з розных рэгіёнаў Паўночнага Каўказа. У распаведае для гасцей з Расіі гучалі імёны пісьменнікаў-франтавікоў, якія звязаны з Паўночным Каўказам. На сустрэчы выступіў і старшыня таварыства дружбы «Беларусь — Расія», старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі паэт, перакладчык, празаік Міхась Пазнякоў. Ён прачытаў свае вершы на беларускай і рускай мовах. Міхась Паўлавіч падзяліўся і ўспамінамі пра калег-паэтаў з Расійскай Федэрацыі, з якімі сябраваў альбо сябруе цяпер, творы якіх перакладае на беларускую мову. Гучалі імёны Адама Ахматукаева, Юрыя Шчарбакова, Эрдні Эльдышова і іншых твораў.

Удзел у сустрэчы прыняў і паэт і перакладчык Рагнеда Малахоўскі, які шмат робіць для аднавання паэтычных талентаў моладзі. Расказаў Рагнеда і пра сваю нядаўнюю паездку ў Дагестан, Махачкалу, на кніжную выстаўку, дзе ён прадстаўляў айчыннае кнігавыданне. Ён звярнуў увагу на беларускую літаратурна-мастацкую першэдыку, у прыватнасці, на газету «Літаратура і мастацтва», якая даволі часта звяртаецца да публікацый перакладаў паэтаў народаў Расіі.

Беларускія пісьменнікі падарвалі пяцігорскай дэлегацыі невялікі збор кніг для бібліятэкі Пяцігорскага дзяржаўнага ўніверсітэта.

У праграме знаходжаня студэнтаў з Пяцігорска ў Мінску і Беларусі — пошукава-даследчыцкая праца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь, наведванне памятных мясцін бабў Вялікай Айчыннай вайны.

Мікола БЕРЛЕЖ
Фота Кастуся ДРОБАВА

Папоўніўся беларуска-расійскі пісьменніцкі саюз

На прасторы Саюзнай дзяржавы працуе агульна Саюз пісьменнікаў. У яго ў індывідуальным парадку ўваходзяць сотні літаратараў Беларусі і Расіі. На чале Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы — яго старшыні: старшыня Саюза пісьменнікаў Расіі празаік Мікалай Іваноў і ганаровы старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, народны пісьменнік Беларусі Мікалай Чаргінец.

Сярод пераліку сумесных мерапрыемстваў — аб'яднання пленумы, прэзентацыя твораў пісьменнікаў Беларусі ў Расіі, паэты і празаікаў Расіі — у Беларусі, іншыя супольныя праекты. Даволі часта беларускія літаратары атрымліваюць творчыя прэміі ў Расійскай Федэрацыі, выдаюць свае кнігі ў Маскве і Санкт-Пецярбургу. Як прыклад — нядаўня адзнака магілёўскага публіцыста Мікалая Барысенкі прэстыжнай расійскай прэміяй «Прокураўскае поле».

А зусім нядаўна ў члены Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы прынята беларуская публіцыстка, журналістка, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Аліна

Прышкевіч. Білет сябра беларуска-расійскай творчай арганізацыі ёй уручыў старшыня Саюза пісьменнікаў Саюзнай дзяржавы Мікалай Чаргінец.

Сяргей ШЫЧКО

Увага!
Пачынаецца падпіска на I паўгоддзе 2024 г.

«ЛіМ»	1 месяц	падпісны індэкс
Для індывідуальных падпісчыкаў	14 р. 87 к.	63856
Ведамасная падпіска	40 р. 91 к.	638562
Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў	10 р. 39 к.	63815
Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі	31 р.	63880
Для юрыдычных асоб, якія афармляюць падпіску на адрасы сваіх супрацоўнікаў і пенсіянераў	14 р. 87 к.	63416

юбілеі

Грацыя на купалаўскай сцэне

Народная артыстка Беларусі Зінаіда Зубкова трэцяга лістапада святкуе 85-гадовы юбілей. У Нацыянальнай акадэмічнай тэатры імя Янкі Купалы яна прыйшла яшчэ студэнткай Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Так з 1960 года і служыць на купалаўскай сцэне, самааддана і з запалам.

За гады службы ў тэатры Зінаіда Пятроўна бліскуча ўвасобіла безліч вобразаў. Кожная яе роля з'яўляецца адметнай і кранае сэрцы. Самымі знакамітымі можна назваць ролі ў спектаклях «Хто смяецца апошнім», «Трыбунал», «Вечар», «Вяселле», «Страсці па Аўдзею», «Мудрамер», «Ажаницца — не журыцца», «Зямля Эльзы». Зінаіда Зубкова здымалася ў фільмах і серыялах «Крыж на зямлі і месяц у небе», «Чырвоная каралева», «Талаш», «Вангелія», «Жораў», «Ваўкі», а таксама працавала на радыё і займалася балетам. Дагэтуль кожны заўважае асабліва пастаць і балетную грацыю артысткі!

Цяпер Зінаіда Зубкова іграе ў такіх спектаклях Купалаўскага тэатра, як

«Жаніцьба», «Час жыцця», «Рамэа і Джульета», «Паўлінка», «Вечар», «Чакана гучна і да болю блізка». Героіні ў яе выкананні вызначаюцца асаблівай глыбінёй, нават у маўчанні Зінаіды Зубковай адчуваецца неверагодны спектр эмоцый. Нагадаем, што ў спектаклях рэжысёра Данііла Філіповіча «Жаніцьба», дзе артыстка ўвасабляе Цень Жаніцьбы, і «Чакана гучна і да болю блізка»,

радзіннае

Да землякоў з падарункамі...

Кірмашамі, народным гулянням, ушанаваннем найлепшых працаўнікоў ды шматлікімі святочнымі канцэртнымі праграмамі хараша адзначыў палескі раённы цэнтр Жыт-кавічы сваё 523-годдзе. Прыехалі на сваю малую радзіму і вядомыя землякі. Ды не з пустымі рукамі.

Цёпла павіншаваў жыткаўчан старшыня Гомельскага абласнога аддзялення ГА «Саюз пісьменнікаў Беларусі» Уладзімір Гаўрыловіч. У цэнтральнай раённай бібліятэцы ён сустрэўся з работнікамі адукацыі і культуры, супрацоўнікамі кніжніцы, шчыра павіншаваў землякоў не толькі са святам горада, але і з Днём настаўніка і Днём работнікаў культуры. У якасці падарунка чытачам перадаў звыш паўсотні мастацкіх кніг — як уласныя празаічныя, драматургічныя і публіцыстычныя творы, так і новыя выданні калег з Беларусі і Расіі, літаратурныя альманахі і альбомы.

Дарэчы, Уладзімір Мікалаевіч амаль штогод радуе сваіх палескіх чытачоў такімі падарункамі.

Мікалай ІГНАТОВІЧ

у якім яна выконвае ролю Жанчыны ў акенцы, артыстка не прамаўляе ні слова.

Талент Зінаіды Пятроўны прызналі не толькі гледачы, але і кіраўніцтва краіны. Так, у 1984 годзе за выкананне ролі Марысі ў радыёспектаклі «Хамуціус» паводле твора Аркады Куляшова Зінаіда Зубкова была ўзнагароджана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі. У 1989 годзе яна была ўшанавана званнем заслужанай артысткі Беларусі, а ў 2013 годзе ёй прысвоілі ганаровае званне народнай артысткі. У 2018 годзе Зінаіда Пятроўна атрымала ўзнагароду Беларускага саюза тэатральных дзеячаў — «Крыштальную Паўлінку».

Трэцяга лістапада 2023 года ў Нацыянальным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы адбудзецца ўрачыстае святкаванне юбілею Зінаіды Пятроўны Зубковай. Спачатку яна выйдзе на сцэну ў ролі Ганны падчас спектакля «Вечар», а пасля артыстка чакаюць віншаванні ад калег, іх яскравыя творчыя нумары, падрыхтаваныя спецыяльна для свята.

Дар'я ТАЛАЛАЕВА

Час падачы заяў у конкурсную камісію — да 19 лістапада 2023 г.

Час правядзення конкурсу — 21 снежня 2023 г.

Месца правядзення конкурсу — установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі», г. Мінск, вуліца Інтэрнацыянальная, 30.

Для пасады загадчыка кафедры — у выпадку абрання конкурснай камісіяй — асоба прызначаецца на пасаду загадчыка кафедры пасля абрання таксама і саветам установы адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі».

Дакументы, неабходныя для ўдзелу ў конкурсе асобам, якія працуюць ва ўстанове адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»:

заява; справаздача, якая ўключае навуковую, педагагічную, выхавальную, метадычную і творчую дзейнасць за папярэдні перыяд працы ў акадэміі, але не больш за 5 гадоў.

Іншым асобам: заява; асабісты лістак па ўліку кадрў; аўтабіяграфія; копіі дакументаў аб адукацыі, вучонай ступені, вучоным званні;

спіс навуковых работ, вынаходак, патэнтаў. Кваліфікацыйныя патрабаванні для абрання на пасады: дацэнт: вышэйшая адукацыя, навуковая ступень доктара або кандыдата навук, наяўнасць навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 5 гадоў;

прафесар: вышэйшая адукацыя, навуковая ступень доктара або кандыдата навук, наяўнасць навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 7 гадоў;

загадчык кафедры: вышэйшая адукацыя, наяўнасць вучонай ступені доктара або кандыдата навук, навуковых прац або вынаходак, патэнтаў, стаж працы на пасадах педагагічных, навуковых работнікаў, пасадах кіраўнікоў або спецыялістаў, праца якіх адпавядае кірунку адукацыі кафедры, не менш за 7 гадоў.

На сцэне Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра 13 і 14 лістапада пройдуць гастролі Дзяржаўнага драматычнага тэатра на Васільевскім (Санкт-Пецярбург), з 7 да 10 снежня — гастролі Рязанскага абласнога тэатра драмы (5 спектакляў). Першай прэм'ерай 53-га сезона Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра стане твор заснавальніка французскай оперы Жака Аффенбах «Пудоўная Алена», а 29 лістапада ў 19.00 адбудзецца паказ мюзікла Аркады Укупніка і Карэна Кавалерана «Рамэа vs Джульета. Праз XX гадоў» — да юбілею народнай артысткі Беларусі Маргарыты Александровіч.

Уродне прэзентавалі выстаўку «Італія далёкая і блізкая». «На выстаўцы прадстаўлены чудаўныя помнікі выяўленчага мастацтва, архітэктуры, скульптуры. Граворы, абразы, пано, фатаграфіі, манеты і іншыя прадметы дэманструюць разнастайнасць рэлігійнага і культурнага жыцця, якое Італія паказвае свету. Яе замкі, палацы, храмы, фантаны з'яўляюцца выдатнымі мясцінамі», — расказалі карэспандэнту БелТА ў музеі. Паглядзець на старажытныя скарбы майстроў і пазнаёміцца з іх уплывам на сусветнае мастацтва наведвальнікі музея змогуць да канца снежня.

Гран-пры міжнароднага фестывалю анімацыйных фільмаў «Анімаеўка» — намінацыя «Найлепшы анімацыйны фільм фестывалю» — дастаўся расійскаму рэжысёру Анастасіі Жакулінай, якая прадставіла на суд журы работу «Светлыя душы». Найлепшым беларускім анімацыйным фільмам стаў праект «Класікі і Шахматы» Нацыянальнай кінастудыі «Беларусьфільм» рэжысёра Наталлі Касцючэнкі. 26-ы фестываль анімацыйных фільмаў праходзіў у Магілёве з 11 да 13 кастрычніка. На працягу трох дзён журы «Анімаеўкі» выбіраў найлепшых па трох конкурсных намінацыях: анімацыйны фільм, дзіцячая анімацыйная творчасць, а таксама дзіцячая выяўленчая і дэкаратыўна-прыкладная творчасць. Сёлета ў творчым спаборніцтве прынялі ўдзел амаль 190 фільмаў з 30 краін свету.

Сумесны інфармацыйна-мастацкі праект павыбіра «Рэспубліка Беларусь» і заслужанага аматарскага калектыву Рэспублікі Беларусь народнага фотаклуба «Гродна» «Замкі Беларусі: Мір — Нясвіж. Прэзентацыя турыстычнага патэнцыялу Рэспублікі Беларусь» прадставілі на ВДНГ у Маскве. Мэта праекта — папулярызацыя замкавага комплексу «Мір» і Нясвіжскага палацава-паркавага ансамбля як часткі Сусветнай культурнай і прыроднай спадчыны ЮНЕСКА, цэнтраў прыцягнення для тысяч турыстаў з розных краін. У жніўні вышэйшаў фотаалябом «Мірскі замак — скарб Беларусі», у які ўвайшлі работы ўдзельнікаў фотаклуба «Гродна». Нясвіжскі палацава-паркавы ансамбль XVI—XIX стагоддзяў прадстаўлены на выстаўцы фотарабатамі з архіва павільёна «Рэспубліка Беларусь».

Першы міжнародны конкурс маладых оперных выканаўцаў імя Фёдара Шаляпіна назваў сваіх лаўрэатаў. Фінал і ўрачыстае цырымонія ўзнагароджання пераможцаў прайшлі ў Вялікай зале Філармоніі імя Дзмітрыя Шостакавіча, перадае карэспандэнт ТАСС. Гран-пры конкурсу заваяваў 30-гадовы барытон з Кірава Ігар Падапшалеў. Першую прэмію атрымаў малады тэнор Іосіф Нікіценка з Беларусі. Старшыня журы ўручыў яму яшчэ і свой прыз, запрасіўшы прыняць удзел у Сёмым фестывалі Ільдара Абдразакава па розных гарадах Расіі.

Гомельскі маладзёжны тэатр стаў лаўрэатам Міжнароднага фестывалю рускіх драматычных тэатраў «Суайчыннікі», які праходзіў у Саранску (Расія). Пра гэта паведамілі БелТА ў Міністэрстве культуры. На прэстыжным тэатральным форуме калектыву гомельскага тэатра паказаў гледачу спектакль «Чырвоная каска» па п'есе Керэн Клімоўскай. Гэта гісторыя пра тое, як сталеюць дзеці і бацькі, як судакранаюцца два светы — падлеткаў і дарослых. «Рэзультатом сталеюць у падобных творчых форумах пацвярджае высокі ўзровень прафесійнага майстэрства гомельскай трупы, а самі фестывалі спрыяюць двухбаковаму культурнаму абмену паміж нашымі краінамі», — падкрэсліў у Міністэрстве культуры.

Рэсрці акадэмічны тэатр драмы і Гомельскі абласны драматычны тэатр прымаюць удзел у XI Расійскім тэатральным фестывалі імя М. Горькага, які праходзіць у Ніжнім Ноўгарадзе з 17 да 24 кастрычніка. Сёлета гледачы змогуць паглядзець спектаклі дзевяці тэатраў з сямі гарадоў Расіі і Беларусі. Горкаўскі фестываль выдзе сваю гісторыю з 1958 года. Пасля аднаўлення ў 2011-м ён праходзіць у Ніжнім Ноўгарадзе раз на два гады. Арганізатарамі заснаваны дзве гадоўныя ўзнагароды — прэмія імя народнага артыста СССР Яўгена Еўсцігнева «Талент» і прэмія імя народнага артыста РСФСР Мікалая Ляўкоева.

Цікавінкі ад Алеся ЦІМАФЕЕВА

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі» аб'яўляе конкурс на замшчэнне пасады прафесарска-выкладчыцкага складу: дацэнта, прафесара, загадчыка кафедры (да 5 гадоў) з далейшым заключэннем кантракта ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймальнікам, па наступных пасадах:		
№ п/п	Структурнае падраздзяленне	Пасада
1	кафедра аркестравага дырыжыравання і інструментаў	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) — прафесар (1,0 шт. адз.) — дацэнт (1,0 шт. адз.)
2	кафедра камернага ансамбля	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) — дацэнт (1,0 шт. адз.)
3	кафедра струнных смычковых інструментаў	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
4	кафедра драўляных духавых інструментаў	— прафесар (1,0 шт. адз.)
5	кафедра харавога дырыжыравання	— прафесар (1,0 шт. адз.) — дацэнт (2,0 шт. адз.)
6	кафедра кампазіцыі	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) — прафесар (1,0 шт. адз.)
7	кафедра спецыяльнага фартэпіяна	— прафесар (2,0 шт. адз.)
8	кафедра гісторыі музыкі і музыкальнай беларусістыкі	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.)
9	кафедра певаў	— загадчык кафедры (1,0 шт. адз.) — прафесар (2,0 шт. адз.)
10	кафедра медных духавых і ўдарных інструментаў	— прафесар (1,0 шт. адз.)

Устойлівы культурыны

Трохдзённая праграма Дзён літаратуры Башкартастана ў Беларусі была вельмі насычанай: некалькі круглых сталоў, у тым ліку «Башкірскія пісьменнікі — абаронцы беларускай зямлі», перагаворы на тэму ўзаемных перакладаў, сумесных праектаў, іншыя мерапрыемствы. Госці пабывалі ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа, Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, Беларускім дзяржаўным музеі Вялікай Айчыннай вайны, Цэнтральнай бібліятэцы імя Янкі Купалы, наведалі Нацыянальную кінастудыю «Беларусьфільм», агракамбінат «Ждановічы». Прапануем нашым чытачам пазнаёміцца з самымі значымі і яркімі падзеямі.

Ва ўтульных пакоях класіка

У першы дзень візіту башкірскай дэлегацыі сустрэча прайшла ва ўтульных залах Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа. Госці пабывалі на экскурсіі, дзе ім расказалі пра жыццё і творчасць беларускага класіка, пасля — на выстаўцы карцін Віктара Барабанцава, заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь. Дарэчы, мастацкія работы былі створаны ім падчас ліпнянскага пленэру ва Уфе.

Пасля творцаў абедаў краін аб'яднаў круглы стол «Якуб Колас і Башкартастан». — На сустрэчы сабраліся дзеячы літаратуры і мастацтва, каб замацаваць дружбу нашых народаў, — адзначыў Айгіз Баймухаметаў. — Мы ведаем, што на дзяржаўным узроўні аказваецца вялікая падтрымка дзеля гэтага ўмацавання. Цяпер сапраўды адбываюцца гістарычныя падзеі паміж Беларуссю і Башкартастанам у галіне культурнага развіцця. І нам хацелася б, каб кантакты ў такіх сферах, як мастацкая проза, паэзія, публіцыстыка, літаратурная крытыка, мастацкі пераклад, былі галоўным мостам у развіцці нашых гуманітарных сувязей. Думаю, нашы краіны ўжо знайшлі ўзаемаразуменне, паколькі праходзіць такая сустрэча. І кожны яе ўдзельнік укладвае сюды сваё сэрца, душу і час.

Старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч у сваю чаргу падзякаваў Айгізу Баймухаметава, Зульфій Хананавай, Ларысе Абдулінай і іншым гасцям за шчыльнае супрацоўніцтва, а таксама за праўленую цікавасць да развіцця беларускай літаратуры.

— Дні башкірскай літаратуры ў Мінску — насамрэч доўгачаканая падзея, паколькі літаратуразнаўцы з беларускага боку заўсёды цікавіліся, што адбываецца ў літаратурным працэсе Рэспублікі Башкартастан, — зазначыў Аляксандр Карлюкевіч. — Кіраўніцтва Беларусі і Башкартастана — аснова нашага гуманітарнага камунікату.

Што датычыцца супрацоўніцтва, старшыня СПБ згадаў, што ў газеце «Літаратура і мастацтва» былі апублікаваны пэтычныя падборка вершаў Салавата Юлаева, башкірскага нацыянальнага героя, а таксама творы сучасных пісьменнікаў. Акрамя таго, у свой час пры падтрымцы Пастаяннага камітэта саюзнай дзяржавы выйшла кніга народнага пісьменніка Башкартастана Мустая Карыма «Доўгае-доўгае дзяццства».

Госці падзяліліся з беларускімі калегамі важкімі дасягненнямі ў літаратуры за мінулыя гады, а таксама пазнаёмілі са сваёй перыёдыкай. Напрыканцы круглага стала бакі абмеркавалі магчымыя напрамкі далейшага супрацоўніцтва.

Яна ВАЛАСАЧ

«У нас ёсць будучыня, таму што мы памятаем мінулае»

У музеі Вялікай Айчыннай вайны 11 кастрычніка прайшоў круглы стол, прысвечаны башкірскай літаратуры аб Вялікай Айчыннай вайне і пісьменнікам-франтавікам.

У абмеркаванні актуальнай для абедаў рэспублік тэмы паўдзейнічалі старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч і яго намеснік Алена Стэльмах, а таксама пісьменнікі і журналісты з Беларусі і Башкартастана. Дзень правядзення круглага стала супаў з дзяржаўным святам Башкартастана — Днём Рэспублікі. Павіншаваўшы гасцей, Аляксандр Карлюкевіч перадаў слова старшыні Саюза пісьменнікаў Башкартастана Айгізу Баймухаметава.

Большасць удзельнікаў круглага стала з'яўляюцца нашчадкамі пісьменнікаў-франтавікоў. Таму тэма вайны для іх была асабліва блізкая. Айгіз Баймухаметаў адзначыў, што наведванне музея Вялікай Айчыннай вайны выклікае хваляванне і гонар, бо падчас вайны на тэрыторыі Беларусі змагаліся не менш як 14 пісьменнікаў з Башкартастана: Кадыр Даян, Ханіф Карымаў, Зінат Куціп і многія іншыя. Усяго ж у баявых дзеяннях на нашай зямлі бралі ўдзел 60 пісьменнікаў Башкартастана.

Дапаўняючы калегу, Аляксандр Карлюкевіч расказаў аб тым, што, дзякуючы дапамозе нацыянальнага літаратурнага музея Башкартастана, удалося высветліць, што, вызвалячы Беларусь, загінуў паэт Зінат Куціп. Цяпер плануецца арганізаваць пошукі месца пахавання паэта.

Алена Стэльмах расказала, што ў Вялікай Айчыннай вайне ўдзельнічала больш за 220 беларускіх пісьменнікаў — хто на франтах, а хто ў партызанскіх атрадах. Такія людзі ведаюць цану міру. Аднак, нават нягледзячы на ўсё гора досвед вайны, апошні радок аб ёй яшчэ не напісаны.

Для захавання памяці аб вайне і знаёмства з тым, якой яе ўбачылі іншыя народы былога СССР, у музеі будуць перададзены мемуары пісьменніка Мустая Карыма «Доўгае-доўгае дзяццства». Форзац кнігі ўпрыгожаць подпісы ўдзельнікаў мерапрыемства. Захаванню гістарычнай памяці таксама будзе служыць зборнік публіцыстыкі і краязнаўчых даследаванняў, прысвечаных трагедыі ў Хатыні. Паводле слоў пісьменніка Леаніда Крываноса, зборнік, які рыхтуецца, — погляд сучасных пісьменнікаў на тую падзею.

Аднак подзвігі ветэранаў і народа трэба не толькі памятаць, але і натхняцца імі. Так лічыць народная артыстка Рэспублікі Башкартастан Алфія Юлчурына: «Мы не адчулі гэтых жахі, але раўняліся на герояў кнігі і фільмаў». Пасля гэтых слоў артыстка выканала некалькі песень у памяць аб загінулых суайчынніках, у тым ліку прысвечаную Герою Расійскай Федэрацыі генералу Мінігалі Шаймуратава.

Напрыканцы сустрэчы выступілі паэтэсы Ларыса Абдуліна і Святлана Чураева, а таксама адбылася перадача памятных падарункаў музею. Аляксандр Карлюкевіч падзякаваў гасцям за ўдзел у мерапрыемстве і адзначыў, што цяпер герояў Беларусі, якіх трэба памятаць, стала больш, а сувязі паміж двума народамі і пакаленнямі — лепш зразумельны. Далей гасцей чакала экскурсія па экспазіцыі музея.

Аляксандр ПЯТРОЎСКИ

ДЫЯЛОГ

Моцныя адзінствам

Адной з галоўных падзей Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі стаў вечар беларускай і башкірскай паэзіі ў Доме літаратара, які адбыўся ў Дзень Рэспублікі Башкартастан, 11 кастрычніка. Ён пачаўся з тэзіса: «Сяброўства народаў — гэта сяброўства літаратур. І наадварот, сяброўства літаратур спрыяе сяброўству народаў». Вялікая зала была запоўнена — прыйшлі прадстаўнікі башкірскай дыяспары, беларускай інтэлігенцыі, пісьменнікі і журналісты. Таксама ў зале прысутнічалі ўдзельнікі турыстычнай праграмы «Башкірска-беларускае даўгаліццэ».

З прывітальнымі словамі выступіў Аляксандр Карлюкевіч, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі. За ім на сцэну падняўся старшыня Саюза пісьменнікаў Башкартастана, дэпутат Дзяржаўнага сходу — Курултай Рэспублікі Башкартастан Айгіз Баймухаметаў, які ўручыў Аляксандру Карлюкевічу і яго першаму намесніку Алене Стэльмах ганаровыя граматы міністэрства культуры Башкартастана.

«Беларусь стала саюзнікам Расіі ў наш цяжкі час, — падкрэсліў Айгіз Баймухаметаў. — І мы, прадстаўнікі літаратуры, вядома, павінны гэта шанавань і ўсебакова ўмацоўваць нашы сувязі. Мы моцныя адзінствам! З вялікім задавальненнем будзем чакаць беларускіх калег ва Уфе, гэта прадугледжана дамовай паміж Саюзамі пісьменнікаў Беларусі і Башкартастана, якая была падпісана ў маі 2023 года. Перадаю сардэчныя прывітанні ад кіраўніка рэспублікі Радзія Фарытавіча Хабірава і нашага міністра культуры Аміны Іўніеўны Шафікавай. Толькі іх падтрымка дапамагла ажыццявіць гэтую знакавую пісьменніцкую паездку ў Мінск».

«Наша сустрэча дапаможа ўмацаваць нашу саюзнасць, зрабіць так, каб літаратура служыла дабру і духоўнасці», — адказала Алена Стэльмах, якая пабывала ў маі 2023 года ў Башкірыі.

Выступілі галоўныя рэдактары часопісаў — Мунір Кунафін, Юрый Гарухін, Гульназ Кутуева, Ларыса Абдуліна, дырэктар Літаратурнага музея Башкартастана Міляуша Кагарманова, старшыня Саюза кінематаграфістаў Башкартастана Зухра Буракаева, старшыня Аб'яднання рускамоўных пісьменнікаў СР Рэспублікі Башкартастан Святлана Чураева, намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Танзіля Даўлетбердзіна, загадчык аддзела часопіса «Ватандаш» Зульфія Хананова. Гучалі вершы на башкірскай, рускай і беларускай мовах, песні ў выкананні беларускіх артыстаў і народнай артыстыкі Башкартастана Альфіі Юлчурнай.

Аляксандр ЦІМАФЕЕЎ

Падзякаваўшы нашай краіне за цёплы прыём, Айгіз Баймухаметаў адзначыў, што да пачатку Дзён літаратуры ў розных СМІ Башкартастана выйшлі перакладзеныя творы беларускіх пісьменнікаў, ілюстрацыі для іх паслужылі выявы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Па словах старшыні СР Башкартастана, у фондзе бібліятэкі не так шмат кніг на башкірскай мове, таму было вырашана перадаць класічную і сучасную башкірскаю літаратуру.

Галоўныя рэдактары башкірскіх літаратурных і дзіцячых выданняў падарылі нашай кніжніцы свае часопісы і газеты, кнігі для дзіцей і дарослых. У хуткім часе чытачы бібліятэкі змогуць пазнаёміцца з паэзіяй Рамі Гарыпава, творамі Святланы Чуравай «Цудатворная гара» і «Шурале», апавесцю драматурга Мустаы Карыма «Радасць нашага дома» і іншымі дасягненнямі башкірскай літаратуры. Пра культурнае і малядзёжнае жыццё Башкірыі можна будзе даведацца з часопісаў «Акбузат» і «Ватандаш», а даследчыкаў зацікавіць публіцыстыка пра Мустама Карыма «Інтэр'ю, якога не было» і выданне пра воінаў 112-й башкірскай кавалерыйскай дывізіі. Усяго бібліятэцы было перададзена больш за 20 кніг.

Паводле слоў Віктара Пшыбытка, для бібліятэкі шчасце атрымаць такія ўнікальныя выданні, асабліва дзіцячы літаратуру. На аснове кніг будзе арганізавана асобная выстава. «Гэта ўнікальная магчымасць сутыкнуцца з башкірскай культурай і гісторыяй. Хаця выданні і на рускай мове, але гэта ўсё роўна ваша культура», — адзначыў намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі.

Аляксандр ПЯТРОЎСКІ

Нацыянальнай бібліятэцы падарылі кнігу на дзясятках моў

У час правядзення ў нашай краіне Дзён башкірскай літаратуры Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі падарылі кнігу Рамі Гарыпава «Родной язык». На старонках выдання, якое пабачыла свет ва Уфе да 90-годдзя народнага паэта, — пераклады аднаго твора на многія мовы свету.

Сярод дзясяткаў іншых перакладаў (а са старонак кнігі адзін верш прыходзіць да чытача на даргінскай, турэцкай, абхазскай, удмурцкай, аварскай, італьянскай, калмыцкай, цахурскай, хакаскай, азербайджанскай, казахскай і іншых мовах) — і беларускае пераўвасабленне славага твора: «Я — быццам пчолка тая ў садзе, ў полі, // Шукальнік жэмчугу ў моры я. // Свой пошук не спыняю я ніколі — // Да роднай мовы цягнецца душа мая. // У ёй я чую сней магулі роднай, // Сэсэна сказ у ёй здавён гучыць, // Шуміць калоссем жыта нашых продкаў... // Без мовы той і праўнуку не жыць! // Сярод братоў-суседзяў з ёй я роўны, // Яна — сястра між іншых моў здавён...» Перакладчыца — таленавітая беларуская паэтэса Святлана Быкава, адзначаная за сваю творчасць медалём Францыска Скарыны. Святлана Быкава супольна з башкірскай паэтэсай Ларысай Абдулінай з'яўляецца і аўтарам праекта па збіранні кнігі перакладаў аднаго верша на мовы народаў свету.

З уступнымі словамі да зборніка выступіў кіраўнік Рэспублікі Башкартастан Радзія Хабіраў: «У рэспубліцы праводзіцца велізарная праца па ўшанаванні памяці Народнага паэта Башкартастана Рамі Гарыпава, які падняў на новы высокі ўзровень башкірскаю паэзію. Яго творчасць ведаюць і любяць як малыя дзеці з дзіцячых садкоў, так і дарослыя людзі. Рамі Гарыпаў пераклаў на башкірскаю мову многія шэдэўры сусветнай паэзіі. «Пераклад — гэта самая лепшая паэтычная культура, гэта школа майстэрства і мовы», — пісаў ён у сваіх дзённіках.

У гонар 90-годдзя з дня нараджэння паэта Сусветны курултай башкір падрыхтаваў зборнік перакладаў яго верша «Родная мова» на мовы свету. Спадзяюся, гэты зборнік адыграе важную ролю ў папулярызацыі творчасці паэта і выхаванні любові да родных моў.

Родная мова — святы скарб, які адлюстроўвае гісторыю і культуру народа, яго душу, духоўнасць. Як мовы сабраліся ў адзіны зборнік, няхай так і кожная нацыя сёння будзе на варце адзінства!»

Сярод перакладчыкаў твора Рамі Гарыпава — вядомыя на постсаветскай прасторы майстры мастацкага слова: народны паэт Дагестана Магамед Ахмедэў, народны пісьменнік Удмурці Вячаслаў Ар-Сяргі, цахурскі паэт Валех Гамзат, інгушскі літаратар Хаваж Накастаеў, узбекская паэтэса Гулзіра Шарыпава, лакская пісьменніца Паціамат Рамазанова...

Выданне кнігі аднаго верша «Родная мова» Рамі Гарыпава — супольная праца Сусветнага курултая башкір, часопіса «Акбузат» і Башкірскага спадарожнікавага тэлебачання.

Вось як завяршаецца верш Рамі Гарыпава: «...Калі аб ёй хто скажа злыя словы — // Не здольны думаць аб высокім ён. // Чым назвацца без яе мне сынам? // Агульны падзвіг з кім, скажы, вяршыць? // Я без яе, як без зямлі — загіну, // Без мовы я — бязроднік без душы». Нагадаем, што ў Беларусі на розных мовах народаў свету пры падтрымцы Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь выйшлі дзве кнігі нашага нацыянальнага прарока Янкі Купалы — «А хто там ідзе?» і «Санеты».

Мікола БЕРЛЕЖ

Фота Кастуся ДРОБАВА і Віктара ІВАНЧЫКАВА

Кніжнае слова звязвае народы

Дэлегацыя Рэспублікі Башкартастан перадала ў фонд Нацыянальнай бібліятэкі творы башкірскіх пісьменнікаў і паэтаў. Мерапрыемства прайшло 12 кастрычніка. Таксама госці пазнаёміліся з гісторыяй і структурай Нацыянальнай бібліятэкі.

У перадачы кніг прынялі ўдзел намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Віктар Пшыбытка, старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі Аляксандр Карлюкевіч, яго башкірскі калега Айгіз Баймухаметаў, а таксама галоўныя рэдактары СМІ Башкартастана і творчая інтэлігенцыя. Вітаючы гасцей, Аляксандр Карлюкевіч коратка расказаў пра гісторыю Нацыянальнай бібліятэкі і падабенства літаратурнага шляху Беларусі і Башкартастана: «У 1936 годзе пленум Саюза савецкіх пісьменнікаў прымаў башкірскаю дэлегацыю. Павесткай гэтага пленума было пытанне пра дзве нацыянальныя паэзіі — беларускую і башкірскаю... І, вядома ж, след 36-га года паўплываў на дзень сённяшня. Дзякуем кіраўніцтву Саюза пісьменнікаў рэгіёна за запрашэнне ўзяць удзел у міжрэгіянальнай выставе. Таксама падпісана пагадненне паміж нашымі пісьменніцкімі саюзамі аб супрацоўніцтве».

У рэжыме восені

Мазаічная вераснёвая «Маладосць» сабрала тэксты рознай пачуццёвай нагрукі. Нават фонам запамініцца ўсё — дзякуючы выразнасці занатаванай свядомасцю эмоцыі.

Старонкі прозы напоўнілі нарыс Паліны Корневай, апавяданні Валерыі Гаўруковіч, Святланы Бязлепкінай — тут шмат пра жанчыну, яе ролі ў грамадстве і ў ласным лёсе ў розных узростах. Кантрастуюць з імі апавяданне Філмара Плейса і пачатак сацыяльна-сатырычнай аповесці Андрэя Сідарэйкі. Паэзію складаюць вершы Яўгена Бодрыкава, Рагнеда Малахоўскага, Генадзя Пашкова і паэма Святланы Тарасевіч — практычна чатыры генерацыі паэтаў, таму і відэавочныя адрозненні, залежныя ад ракурсу, з якога аўтары бачаць свет. Рубрыка перакладаў перасяляе нас у Італію да твораў Джавані Дэль'Ангары і Італа Свевы. Сярод публіцыстыкі — інтэрв'ю з мастаком Андрэем Пічущкіным, агляд музейных пакояў пісьменнікаў, занатоўкі з ліставання і сустрэч Алеся Карлюкевіча з туркменскім літаратарам Касымам Нурбадавым, тэатральна-крытычны артыкул Мікалая Касцюкова «Гісторыя адной тэлефоннай размовы, ці Спектакль на мяжы абсурду».

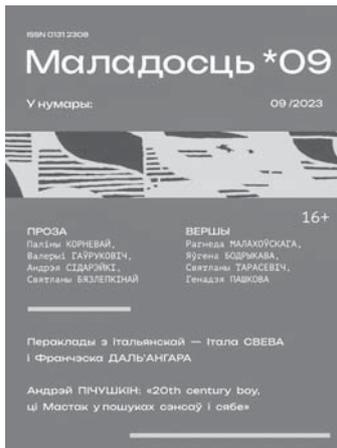

Андрэй Пічущкін у майстэрні.

Гэты выпуск «Маладосці» цікавы і тым, што з апублікаваных твораў больш, чым раней, хочацца выпісваць цытаты — дасціпныя і трапныя. Выпісваю і бессаромна дзялюся, нават калі агляд атрымаецца эклектычны.

Доўгі шлях. Буслы, страты, і што мы з імі набываем. Крама і карма

«Наша эпоха — малебен індывідуальнасці, прывым бздарны і няшчыры». Нарыс Паліны Корневай «Шлях дадому» запущыў дзіўны флэшбэк і выклікаў нейкія супярэчлівыя адчуванні. Тэкст вярнуў мяне ў час навучэнска-студэнцкіх часоў, дзе і я яшчэ ўсведала сябе ў новых сацыяльных ролях, якія важка і раптоўна ўзгравасціліся, апрача, уласна, адказнасці за будучыню, дзе ты чалавек, які ўжо мае курс на прафесію, дзе ты раўнапраўны ўдзельнік дарослай камунікацыі, дзе ты сябра, сусед, аднагрупнік... Напраўду, суправаджала адзінота, хваравітае і дваістае непадабенства да ўсіх. Апавядальніца паўстае ў расповедзе больш за астатніх зацікаўленай, нават апантанай у сваёй справе. Яна не бачыць навокал такіх, які сама, нават пажаліва пазірае на сваіх аднагрупнікаў. Дзяўчына зважае на адсутнасць цікаўнасці, досціпу, ляноты сваіх аднакурснікаў, верагодна, падасца «спадарыйнай у белым паліто». Найлепшым прыкладам выступае маладая выкладчыца медуніверсітэта, да якой хінецца Паліна. Студэнтка марыць стаць выдатным лекарам, таму, напэўна,

і робіцца ратавальніцай для сваёй суседкі па інтэрнаце, хоць не ладзіць з ёй, хоць і дае права дапамогі яе сяброўкам, якія, тым не менш, застаюцца ўбаку, відавочна, не жадаючы марнаваць на гэта вечар пятніцы.

«Бываюць людзі, якія нараджаюцца, каб жартаваць. Дзед Мікіта нарадзіўся для таго, каб хмурыць бровы».

Чытаю малаю прозу «На крылах була» Валерыі Гаўруковіч, і кідае ў холад. Для мяне гэты твор — пра боль страты, якую нішто і ніколі не зможа запоўніць, пра страх адсутнасці справядлівасці самастойнага выбару — калі ты яшчэ не можаш жыць сама, але ўжо ведаеш, як бы хацела. І можна ўявіць, як дарослы свет ставіцца да дзіцячага «хачу». Галоўная геранія і не хавае, што, заўчасна ўцягнутая ў гульні дарослых, назірае, робіць заўвагі і высновы.

Чаця лаўлю сябе на думцы, ці добра абапірацца на статыстыку, згадваючы лекцыі па тэорыі літаратуры і разбор узросту фарміравання «паэта» і «празаіка».

Андрэй Сідарэйка распачынае публікацыю аб'ёмнай сацыяльна-сатырычнай аповесці «Крама». Пра што гэта проза? Пра ізаліванасць сацыяльных груп і інстытуцый, пра іх вялікую разразванасць паміж сабой. Мы перамяшчаемся ва ўніверсам, і не ў адзіноце, а разам з намеснікам загадчыка ўпраўлення гандлю і паслуг рэгіёна Мікалаем Мікалаевічам Кудзелькіным, якога не па сваёй волі накіроўваюць разведчыкі ўсе хібы працы прадуктовай крамы. Ён, нібы спецагент, уладкоўваецца рознаробочым, каб не выдаць сябе, прадстаўляецца былым настаўнікам (пры гэтым чыноўнік сам вельмі рэдка хадзіў у крамы, ды і ўвогуле не вельмі абцяжараны побытавым інтэлектам — гаспадарчымі пытаннямі займаецца яго жонка і яе наймічка).

«І я, дурніца, і замуж пагадзілася вайсці, і веры свой любімы аддала».

Цяжка стрымаць абурэнне, чытаючы апавяданне Святланы Бязлепкінай «Апокрыф, або Узыходжанне на Парнас», спачуваючы гераніі, якая, кінутая на патрыярхальнае кавадла, вымушана ахвяраваць уласнай творчасцю, імкненнямі і талентам дзеля будзённасці і дабрабыту самаімага (нібы). Неаднойчы жанчына робіцца інструментам дасягнення чужых мэт ці цацкаў, чым жыццё дазваляюць сабе маніпуляваць іншыя... Пра чый шлях на Парнас тут? Святлана Бязлепкіна вельмі ўдала накіроўвае свае пісьменніцкія восці, каб зацапіць несправядлівасцю, адужаць гневам. Сюжэт не рэдкі, хтосьці, верагодна, прасасцірае з рэчаіснасцю... Таленавітая калісціца паэтэса загубіла сваю кар'еру, страціла шанца на асабістае шчасце, спрыяючы амбіцыям мужа, ды ў выніку яшчэ і атрымалася, што яе не ўспрымаюць сур'эзна як пісьменніцу, вінавацяць у падмане.

«Гэта зусім простая гісторыя, накітал тых, што друкуюць на абортках жуйкі "Love is..." — Філмар Плейс

папярэджвае свайго чытача перад тым, як узяцца да надзвычай трывялівы сюжэт. Можна, і так, але гэты тэкст не пазбаўлены абаяльнасці, гумару, інтэртэкстуальнасці, шкада, што нельга даведацца, ці жылі героі доўга і шчасліва ў канцы *lovestory*.

Розны свет у паэзіі

Паэма Святланы Тарасевіч «Няыказаная праўда» формай сваёй вяртае чытача да рамантычнай традыцыі. Тут дзяўчына Смеральда — бедная гараджанка — крадзе кветкі ў садзе галоўнага героя, каб гандляваць імі і выжываць. І той вырашае вырасіць для сваёй няпрошанай госці выключны сорт кветкаў:

«Ствару тую кветку,
што ў іншых садах

Не знойдзе ніхто!

Будзе коштам як плоць,

Красой жа — як іуд! —

такі быў мой намер.

Можна быць, размова пра блакітную ружу, якая акурат знітуецца з імем гераніі праз колер, вывесці яе спрабавалі яшчэ ў XIX ст., а ў некаторых літаратурных творах гэтая расліна была сімвалам праўды (можна згадаць казку «Пір-сцянак і ружа» У. Тэкерэя, хоць ён ужо пісьменнік рэалістычнай плыні).

Спадзеў на эмацыянальна пазітыўную нізку дае назва «Пацалункі на фоне Нарачы» Рагнеда Малахоўскага. Толькі

вершы без шчаслівых фіналаў, хучэй, з цяжкімі высновамі, і ў каханні, і ў жыцці. І ўсё ж любоў да роднага (Нарачан — натхненне, моц, ачышчэнне) і каханне да жанчыны — побач, няхай сабе не ўсё проста:

Быў выбух гарачай крыві. Эпілог
Майго існавання ад ночы да рання.
Ударам пад дым мяне перамагло
Знянацкае саманішчэнне каханья.
(«Выбух»)

Аўтар уплятае ва ўласныя тэксты радкі з твораў Максіма Багдановіча. Так, напрыклад, у вершы «Хвалюванне» цытуецца цэлае чатырохрадкоўе з «Над морам» 1910-га года. Або сучасны паэт задаецца пытаннем «Што ж так цяжка ляцець нам да зор?»...

«Вечнасці выток» Генадзя Пашкова быццам напаяўнае існаванне чалавечых сэнсамі. З фантазіяй адшліфаваныя і мудра-філасафічныя вершы, у якіх досвед. Старая ісціна, што асобу славіць яе справа, гучыць нязменная праўдзіва. Праца ў так мала зведаным Сустве дае спасцігнуць болей, і нібы ўвесь Сусвет матывуе пазнаваць:

Падаюць яблыкі. Шчодрыцца сад.
Нібы нябёсы, багатыя дрэвы.
Месяц блукае і свеціць ля хат,
быццам шукае:

Ньютаны, дзе вы?...

(«Жнівеньскай ноччу»)

Італія. Пошук. Літаратурнае пабрацімства. Тэатральная крытыка

Нязменная плёнае супрацоўніцтва часопіса з Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэтам працягваецца публікацыяй перакладаў прозы з італьянскай мовы: «Начныя фантазій» пісьменніка, журналіста, педагога, дзеяча рысдажымента¹ Джавані Дэль'Ангары (1808—1873) і казкі Італа Свевы² (1861—1928). На гэты раз працу выканалі Настасся Цівончык і Наталля Прыданава.

«Разумею, як важна чуць крытыку, заўсёды рады розным меркаванням. І ўсё ж маладым мастакам раіў бы слухаць, але рабіць па-свойму». Гутарка Ксенія Зарэцкай з мастаком Андрэем Пічущкіным пралівае святло на творчасць як бесперапынны пошук.

Літаратуразнаўца, кандыдат філалагічных навук Мікола Трус прапануе артыкул «Ад статусу да сакралізаванай і абірае гэмай новай «Музейнай гасцёўні» мемарыяльны ўстановы, у прыватнасці, кабінеты пісьменнікаў. Гэты, па сутнасці, тэкст-экскурсія з ключамі (адрасамі, звескамі аб напаяўненні экспазіцыі) зацікавіць тых, хто ніколі не быў у музеях пісьменнікаў, і тых, хто хоча па-новаму зірнуць на іх. Аўтар звяртае ўвагу, што арганізацыя музейнай прасторы дазваляе меркаваць не толькі пра пісьменнікаў непасрэдна, а запрашае ўключыцца ў гісторыка-культурны кантэксц кожнай асобна прадстаўленай эпохі, да якой належаць творцы.

«Мне заўжды карцела, каб Касыма як паэта, дзіцячага пісьменніка разледзель, пачулі ў Беларусі...»

Алеся Карлюкевіч з'яўляецца адным з пісьменнікаў і журналістаў, якія надаюць шмат увагі тэме актуальных міжнародных літаратурных сувязей. Гэтым разам гаворка вядзецца аб туркменскім аўтары твораў для дзяцей Касыме Нурбадава, якога на вялікі жаль, не стала ўжо больш як два гады таму. Адметнае месца ў тэксце займае гісторыя беларуска-туркменскіх літаратурных узаемадачынненняў у галіне кнігі для самых маленькіх, у прыватнасці, перакладам твораў Касыме Нурбадава, што пабачылі свет у Мінску. Чытаючы тэксты Алеся Карлюкевіча, заўсёдна лаўлю сябе на словах-асацыяцыях «памятаць» і «шанаваць».

«Самая небяспечная зброя ў арсенале чалавека — яго голас».

Тэатральна-крытычны матэрыял Мікалая Касцюкова прывячаецца моннаспектаклю «Чалавечы голас» Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра. Да чарговага перастварэння знакамітага твора Жана Както спрычыніліся рэжысёр-пастаноўшчык Каміла Хусайнава і актрыса Алена Крыванос. Аглядальнік прапануе параўнаць некалькі варыянтаў сцэнічнага і кінаўзабавлення п'есы знакамітага французскага пісьменніка.

Кацярына ЦІМАНОВІЧ

¹ Нацыянальна-вызваленчы рух у Італіі XIX ст.

² У інфразасторыі распаўсюджаны варыянт транслітарацыі провішча — «Звева».

Таямніца непаўторных лёсаў

Кніга «Познаць великое в других...» (Мінск, 2023) Валянціны Паліканінай, вядомай паэтэсы, перакладчыцы, публіцыста, лаўрэата прэстыжных рэспубліканскіх і міжнародных літаратурных прэміяў, нядаўна выйшла ў выдавецтве «Чатыры чвэрці».

Выданне адлюстроўвае мастацка-публіцыстычную частку творчасці аўтара. Сюды ўвайшлі матэрыялы на беларускай і рускай мовах — эсэ, лірычныя нарысы, інтэрв'ю, творчыя партрэты вядомых сучаснікаў: пісьменнікаў, паэтаў, мастакоў, драматычных акцёраў, кампазітараў, артыстаў эстрады, грамадскіх дзеячаў.

Паводле слоў Валянціны Пятроўны, «у гэтай кнізе нібы сабрана партрэтная галерэя самабытных характараў, зроблена спроба па-свойму раскажаць аб сутнасці і высокім прызначэнні людзей, якія сталі вядомымі ў розных сферах дзейнасці, і тым самым прыдадць таямніцу непаўторных лёсаў усіх, хто

жыве ў XX—XXI стагоддзях, на пераломе эпох, у неспасціжна складаны час, калі сярод разбураных падзей найважнейшым становіцца захаванне ў нас жывога, духоўнага пачатку».

Героямі кнігі сталі вядомыя ў нашай краіне людзі, у якіх відушчае сэрца паэтэсы, пісьменніцы ўбачыла самае каштоўнае, важнае, непаўторнае: талент, выдатны здольнасці, любоў да жыцця, выбранай справы, роднай зямлі... Гэта Янка Сіпакоў, Сяргей Грахоўскі, Іван Чыгрынаў, Таццяна Прановіч, Уладзімір Карызна, Міхась Міцкевіч, Мікола Чарняўскі, Міхась Пазнякоў, Віктар Шніп, Людміла Рублеўская, Анатоль Аўруцін, Зіновій Прыгодзіч, прагаіерэй Павел (Баянкоў), іераманах Закхей (Вежнавец), Уладзімір Слабодчыкаў, Нінель Шчасная, Валерый Шкаруба, Валянцін Губараў, Сямён Дамарад, Аляксандра Клімава, Мікалай Яроменка-старэйшы, Галіна Арлова, Мікалай Яроменка-малодшы, Марыя Захарэвіч, Генадзь Гарбук, Галіна Яроменка, Ала Проліч, Уладзімір Гасцюхін, Алена Унукава, Міхаіл Дрынеўскі, Леанід Захлеўны, Эдуард Ханок, Дзмітрый Даўгалёў, Анатоль Яроменка, Надзея Мікуліч, Ірына Дарафеева, Надзея Ермакова, Уладзімір Дражын.

Публіцыстычныя творы гэтай кнігі змяшчаюць разважанні аўтара пра тыя ўмовы, фактары, якія здольны аказаць уплыў на станаўленне асобы. Сярод гэтых фактараў адзначаюцца ўздзеянне эпохі, сямейнай абстаноўкі, выхавання, адукацыі, кола чытання, зносін і пастаяннага самааналізу. Вобразы герояў, поўныя праўды і жыццёвай мудрасці, адкрываюць чытачу рысы беларускай нацыянальнасці, беларускага свету пачуццяў. Інтэнсіўнае духоўнае жыццё, праца думкі, якія суправаджаюцца глыбокім пачуццём, імкненнем да пазнання наваколлага свету і свайго месца ў ім — усё гэта атрымлівае шырокае адлюстраванне ў кнізе.

Валянціна Паліканіна падыходзіць да пастаноўкі сур'ёзнай філасофскай праблемы — сэнсу чалавечага жыцця. За гэтым ужо выразна вымалёўваецца цэласная мастацкая канцэпцыя чалавека і свету, у якім аўтарскі сусвет жыве ў сапраўды неабсяжных прасторава-часовых вымярэннях — з іх бязмежнымі даллямі, невымернай вышынёй і глыбінёй.

Матэрыялы кнігі арыгінальныя (кожны мае свае асаблівасці, дзе часам назіраецца ўзаемапраціўленне жанраў, іх узбагачэнне адзін адным), пытанні

не паўтараюцца, заўсёды прадуманыя, цікавыя і глыбокія, а характары герояў па-майстэрску вылісаныя. Аўтару ўдаецца так добра правесці гутарку, так непаўторна, лірычна (як толькі ўмее паэт) раскажаць пра сваё суразмоўцаў, што чытачы бацьць партрэт душы герояў, якія адкрыта раскажваюць пра сябе, сваю творчасць, бацькоў, сям'ю, дзяцінства, сяброўства, каханне...

Сапраўды, гэтая кніга дорыць чытачу вялікія скарбы думак знакамітых людзей нашага часу, якія верна служылі і служыць сваёй Радзіме. Тым самым аўтар дае магчымасць чытачу скласці партрэт беларуса, акресціць яго асноўныя рысы характараў, напрамку фарміравання яго ўнутранай культуры, зразумець псіхалогію яго ўчынкаў і паказаць іх уплыў на выбар жыццёвых дарог.

Кніга «Познаць великое в других...» адрозніваецца глыбінёй і праніклівацю погляду на чалавечую асобу, што дапамагае скласці індывідуальны партрэт герояў, а таксама зрабіць выснову пра месца і значнасць агульначалавечы і нацыянальных каштоўнасцей у жыцці як асобнага чалавека, так і сацыуму.

Марыя ЖЫГАЛАВА,
доктар педагагічных навук, прафесар

Ператвараць свет у казку

У пачатку верасня 2023 года выйшла кніга Лідзіі Піскун для дзяцей малодшага школьнага ўзросту «Дзіўныя гісторыі Шалі і Полі».

Кніга выдана ў цвёрдай вокладцы. Прыцягвае ўвагу яркая маляўнічая вокладка. Узнікае жаданне ўзяць кнігу ў рукі, разгледзець і пачытаць.

Адразу трапляеш у казачны свет каляровых малюнкаў, выкананых дзецьмі ад 6 да 12 гадоў. Гэта сімпатычная яшчарка Савелія Лешчанкі і адпачынак сябровак у парку на лаве Ганны Бутэр, варона на галінцы Арыны Піскун і іншыя.

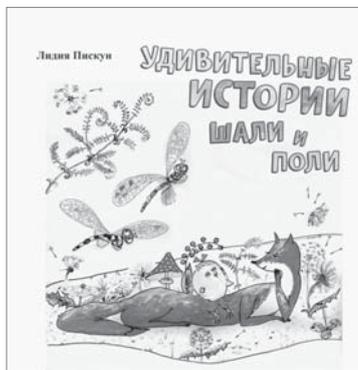
Ілюстрацыі чорна-белыя, што дапамагае дзецям удакладніць прачытанае і ў думках стварыць больш шырокі мастацкі вобраз. Уражвае цэльнасць тэкставага і ілюстрацыйнага матэрыялу, што надае выданню эстэтычную каштоўнасць.

Складаецца кніга з пяці гісторый, у якіх трапляюць галоўныя гераніні — дзве сястрычкі. Дзяўчынкі валодаюць чароўным дарам ператвараць свет вакол сябе ў казку. З імі здараюцца розныя прыгоды: пазнавальныя, захапляльныя, нават небяспечныя і непрадказальныя. А ў канцы кожнай з іх ёсць размалёўкі, што дапамогуць развіццю творчых здольнасцей. Тэкст выкладзены даступна для дзіцячага разумення, ён лаканічны, напеўны, лёгка чытаецца і ўспрымаецца. Аднолькава ўмела ўжываюцца праявілі і вершаваныя формы. Так, напрыклад, гісторыя «Свой хлеб» пачынаецца словамі любові да радзімы: «Самы лепшы край на свеце — той у якім ты жывеш!»...

У гісторыі «Жывое воблака» мама напявае дочкам мілую калыханку. А ў гісторыі «Жамчужнае каханне» акуланеша ў верш, які з гукарам апісвае дарожную мітусню.

Чытаючы кнігу, пранікаешся асаблівай пяшчотай да прыгажосці прыроды роднага краю, любоўю да роднай хаты. Кніга пазнавальная. Прачытаўшы яе, дзіця пазнаёміцца з прыроднымі з'явамі, звычкамі жывёл.

Гэтая мілая кніга для дзяцей паспрыяе ўзбагачэнню іх вобразнага мыслення і слоўнікавага запасу. Так аўтар дае сваёасаблівыя імёны героям кнігі, напрыклад, імя гераніні-сарокі —

Врана, паходзіць ад назвы віду «Вранавыя», у які ўваходзяць сарокі.

У гульнівай форме кніга знаёміць дзяцей з агульнапрынятымі маральна-этычнымі асновамі грамадства, дае маральныя ўрокі: безрачны родную прыроду, цікавіцца гісторыяй свайго краю, задумвацца аб правільнасці ўчынкаў, працэдуруючы ўчынкі герояў кнігі на сябе. Але галоўнае — кніга навучыць даbru, каханню, сумленнасці, сяброўству і ўзаемавыручцы. Яна зачароўвае, разам з героямі ўдзельнічаеш у падзеях, нібы апынуўшыся ў казачных гісторыях: то ў падводным царстве, то імчышыся на цягніку, то бязшыш па шырокім пшанічным полі.

Кніга адрасавана дзецям малодшага школьнага ўзросту. Аднак, думаю, дашкольнікам гэтая кніга таксама будзе цікавая і зразумелая.

Можна параіць яе для пазакласнага чытання ў пачатковай школе, сямейнага вольнага часу па-за тэлевізарам і камп'ютарам, прымянення ў тэатралізаваных пастаноўках дзіцячых тэатраў.

Выданне заслугоўвае высокай ацэнкі і можа выкарыстоўвацца для маральна-эстэтычнага і патрыятычнага выхавання падрастаючага пакалення.

Тамара КРАСНОВА-ГУСАЧЭНКА,
старшыня Віцебскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі

3 Вухуцікам нясумна

Дзіцячая пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая — таленавітая прыдумшчыца. Цыкл яе кніг пра Вухуціка, што выдаецца і перавыдаецца ў «Звяздзе», займае ў сваёй краіне. Спрыяе гэтак, выдаючы, і тое, што і самога аўтара можна даволі часта бацьць на розных сустрэчах у школах і бібліятэках, на фестывалях дзіцячых кнігі. А зусім нядаўна пісьменніца разам з выдавецтвам прапанавала хлопчыкам і дзяўчынкам... вуху-размалёўку «Малюй — вандруй!». Адрасавана яна дзецям малодшага школьнага ўзросту.

Пісьменніца Кацярына Хадасевіч-Лісавая і мастачка Вольга Лапіна запрашаюць хлопчыкаў і дзяўчынак у кампанію Вухуціка. Пад вокладку, дарэчы, змешчаны не толькі размалёўкі. Тых, хто пачне гартаць гэтую невялікую кніжачку, чакаюць гульні, галаваломкі, самыя розныя цікавыя і вясёлыя заданні. З Вухуцікам проста нельга не пасябраваць. Ён нават дапамагае малодшым школьнікам вучыцца, бо ў кнізе ёсць такія заданні, што развіваюць логіку, увагу, пільнасць, фантазію, мастацкі густ, вучаць творчасці.

Ужо з самага пачатку прапапоўваецца самім намалюваць Вухуціка. Зрабіць гэта як быццам і не так цяжка: «Каб сябра новага табе вітаць, // Яго патрэбна тэлепартаваць! // Злучы ўсе кропкі ліній адной, // І на малюнку з'явіцца герой!». Дарэчы, вы яшчэ не ведаеце, што такое «Ву-ху!» Гэта ж — «Прывітанне». І калі чытачы, кожны з якіх можа без праблем стаць мастаком, добра пазнаёміцца з Вухуцікам, наступнае запрашэнне пагуляць. «Вандрульня» — такая гульніва чакае ўсіх... «Пачынай свой рух са старту — // І не стрымлівай азарту! // Вясёлай будзе «Вандрульня»! // Гэта ж вандроўка + гульні!» А гульні часам і няпроста: акрамя віртуальнай тэлепартацыі, ёсць шмат пытанняў — і пра беларускія стравы, і пра нашы гарады, трэба нават назваць тры свае любімыя кнігі. А яшчэ — адціснуць ад падлогі тры разы з воклічам «Ву-Ху!», прыдумка і паказаць вухуці танец... Адным словам, з вуху-размалёўкай, паверце, сумна не будзе. Нават шкада, што кніжачка «Малюй — вандруй!» выдана звычайна ўсяго ў 2000 экзэмпляраў.

Спяшайцеся яе набыць! І ў кнігарнях ААТ «Белкнігі» па ўсёй краіне, і ў Мінску ў кнігарні «Акадэмія» па адрасе: праспект Незалежнасці, 72.

Міхась ЗАГОРСКІ

Генрых ТАРАСЕВІЧ

Хлеб

Цешыць зрок і думкі скошанае поле,
Дзе пад ічодрым сонцам спела збажына.
Хлеб — вячысты сімвал чалавечай долі,
У народзе знаны з даўніх год спаўна.

Шчэрцыца ў нябёсы залатая пожня,
Крохкая салома — звезеная ў стог.
Засталася ніва ў верасні парожняй,
Ланікамі ўпотаі узышоў мурог.

На маёй далоні паўнаважкі колас.
Дзіўна, што ў высокі ён не ўпаў засек.
Выкажам пашану хлебу
гучна ў голас —
Вераю і хлебам моцны чалавек.

Сумленне

Сумленне — самы лепшы абярэг
Ад бессардэчных і ліхіх учынкаў.

Такі з дазволу стоены каўчэг,
Нібы ад спёкі ў небе аблачынка.

Сумленне — гэта той дзівосны дар,
Што даў Гасподзь выключна чалавеку,
Каб ён свайго жыцця быў гаспадар,
Але ж пазбег спраў злых і недарэчных.

Сумленне не дае спакойна спаць,
Бяздушным без яго магчыма стаць,
Калі яно з асобай размінеца.

На ішчасце ўсё ж для большасці людзей
Сумленне — клапатлівы дабрадзеі,
Бальзам спагады для душы і сэрца.

***

Не можа свет на месцы пастаяць,
Яму заўжды патрэбна развіццё.
Планеты й зоркі ў космасе ляцяць,
І ў кожнай свайго напрамак і жыццё.

Адны згараюць, быццам матылёк,
У полымі знішчальнага кастра.
Іх бойкі шлях нібыта хтось знарок
Задумаў дзеля ў небе хараства.

Уладкавалі інішыя Сусвет,
Як свой падворак дбайны гаспадар,
На доўгія мільёны зім і лет.
Навошта ім раз'юшаны пажар?

Так і ў грамадстве просты чалавек
Сябе ўсяго да кроплі аддае.
Нярэдка ж у яго кароткі век —
Наколькі сіл яму ў жыцці стае.

***

Цаніце, людзі, характава
Ва ўсіх зямных яго праявах.
Захоўвайце ў душы прастор
Для дум узнёслых і яскравых.

***

Ты зрабіў падарунак цудоўны —
Гэту веліч любімай дачцэ.
Мне аб ім срэбрахвалісты Нёман
Па начах на радзіме няе.
Ён цагляны, высокі, чырвоны —
Ў старой Вільні гадоў шмат «жыве».
І названы мне імем знаёмым —
Святой Ганны касцёл паўстае.

***

Прыгажосць бывае непрыкметнай,
Альбо веліччу зазіхаціць.
І адчушы асалоду гэтую,
Стала я мацней жыццё цаніць.
Весні золак, я вандрую з татам,
Гарадскія вуліцы лічу.
Назаўжды тут хочацца застацца
З родным сэрцам. Слёзкі увачу.

***

Калі матуля
Усмехаецца,
Я бачу сонца
Яе вачэй,
Што з кожным годам
Усё ярчэй.
І промні сонца
Цалуюць скронь,
А потым пясцяць
Яе далонь.
Так аддае нам
Сваё цяпло
Матулі ўсмешка,
Бо для ўсяго
Яна пачатак.

Знаходзьце ўсюды прыгажосць,
Што па жыцці вас атачае.
Яна, як той жаданы гошчэ,
Настрой узвышаны стварае.

Хай прыгажосць і дабрныя
Не страцяць вартасці ў грамадстве.
Яны патрэбны нам штодня,
Як промень Сонца ў цёмным царстве.

***

Ханіла страшных войнаў чалавецтву,
Каб «аішчаслівыць» сілаю яго
Праз злосць і праз духоўнае калецтва.
І ўрэшце рэшт прыходу да таго,

Што сталася адметнасцю народаў —
Адмовіцца ад войн на ўсе часы,
Імкненне да сапраўднае свабоды...
Гучаць ізноў дзурія галасы.

І клічуць, як раней, «на барыкады»,
Здаецца, што яны насіллю рады
І гвалту цераз край на ўсёй зямлі.

Бракуе міласэрнасці на свеце...
Дай Божа, каб дарослыя і дзеці
Спакойна і без страху спаць маглі.

***

Не верце абяцанням прайдзісветаў,
Як кажуць, не глядзіце ім у рот.
Паслухаць іх, дык ім усю планету
Пад сілу аішчаслівыць без турбот.

Умеюць пыл яны пусціць у вочы,
Сябе ў найлепшым свеце паказаць.
Ад іх пачуць мажліва што захочаць,
Каб потым у руках іх цацкай стаць.

Але ў іх словах лёгка разабрацца,
Бо сыр бясплатны ёсць выключна
ў пастцы —
Дзе мякка сцелоць, там трывожна спаць.

На ўсе падзеі варта мець свой розум,
На ўсё пачуае — уласны роздум,
Каб як належыць існасць успрымаць.

***

Мне безліч напраўду цудоўных людзей
Сустрэць на жыццёвым шляху
давялося,
І ў сувязі з гэтым багата падзей
У памяці чуінай навек засталася.

Падзеі і людзі... Мне іх раздзяліць
З гадамі, здаецца, ужо немагчыма.
Але ж тых часоў пуцяводная ніць
І сёння ў мяне, як калісь, прад вачыма.

І досвед набыты —
важнейшы з усіх
Спасцігнутых мною навучальных
прадметаў —
Ад простых пытанняў да ісцін жыццёвых
Ва ўмовах нярэстага гэтага свету.

***

Прадоўжыць летнія часіны
Пяшчотны верасень імкнецца.
Чаму так? Пэўна, што ўспаміны
З мінулага запалі ў сэрца.

Зусім нядаўна братка жнівень
Перадаваў свой абавязак
(Гарачы ў справах, быццам кіпень),
Нагаварыў дзівосных казак,

Як сапраўды ў спякотным леце
Пудоўна ўсім наўкол жывецца.
І лепі няма нічога ў свеце,
Чым лета. Так яму здаецца.

Як непаўторная прырода
Спрыяе дзіўнаму настрою
І дзён чароўных асалода
Абараняе ўсё жывое.

ДЭБЮТ

Ганна ПРАКАПОВІЧ

***

У калядную ціхую ноч
Ты, як мара доўгачаканая.
Адчыняй дзверы ў хату, праходзь,
На вячэру з зорамі званую.

Паглядзі на мяне, супакой,
Расхіні рукі-крылы стамлёныя!
У калядную ціхую ноч
Мы з табой як анёлы злучоныя!

І няхай недзе ў іншым жыцці
Мы не разам і не нарочныя.
Я вітаю цябе! Ты жыві
Ў маім сэрцы блакітнымі зорамі!

***

Ты — звонку,
Я — унутры.
Чырвоны колер
Вабіць.
Але ж не так,
Як чорны.
Ты,
Як човен
Апошні,
Што забавіць
Ад вады.
Нам пльвіць з табой
На поўню,
Хаваяцца ад бяды...

***

Калі сонца купаецца
У пняльстках аблокаў,
Наш Прылуцкі палац
Зіхаціць у агнях,
Водар гукаў салодкіх
Раздаецца навокал,
І чароўна лістота
Задрыжыць у кутах.
Мы спаткаем мінулае
Ў кожным імгненні,
І буслоў сустракаем
Штогод у палях.
І графіні ў сукенках
Збягаюць па лесавіцы,
І растуць апельсіны
У графскіх садах.
Мне пашчасціла тут
Ля крыніцы прычасціцца.
І з усёй асалодай

Вадзіцы паніць.
Помніць свіран стары,
Жыта мех і піаніцу,
І пан Хмелю стайць
На падмурку, дзе бровар.
І з тае даўніны
Шмат чым ёсць
Ганарыцца.
Хоць нашчадкі Прылук
Не жывуць тут даўно,
Але ж ходзіць прывід,
І жніво залаціцца,
І задумлівы лес
Шапаціць пра жыццё.

***

Мне не стае тваёй пяшчоты,
Далоняў цёплых,
палкіх вуснаў.
Цябе сюды, у край заваяў,
Паклікаць лёс жадаў
чамусьці.
Цяпер жа ў іншай ён краіне,
І мне цябе ці дачакацца?
Я так удзячна хвіліне,
Што нам дазволіла
спаткацца!

І вусны радасна зіліся,
І дотык рук зрабіўся шанцам...
Ты мой і толькі мне
належыць,
Ды ці магу з табой застацца?
Уночы месяц зноў выходзіць,
Каб наглядзець у твае вочы.
На мае думкі сум наводзіць
І беражэ ад адзіноты.

Алёна БЕЛАНОВСКА

Шэры задумліва глядзеў на неба. Толькі што прайшоў вераснёўскі дождж, і сінюю вышыню ўпрыгожыла вясёлка. «Апошняя ў гэтым годзе», — падумаў Шэры. Ён ведаў, што вясёлкі з'яўляюцца ў небе толькі вясной і летам, а ўвосень знікаюць. Шэры, як кожны бяздомны кот, добра ведаў жыццё.

Ён восем разоў забягаў на вясёлку, але не высока, на самы край. Упершыню — яшчэ зусім кацяняткам. Тою сімою ўдарылі моцныя маразы, малы Шэры залез пад капот машыны, каб сагрэцца, і заснуў там. Ён спаў гэтак салодка, што нават не пачуў, як завёўся рухавік. І тады яму прыснілася вясёлка. Яна зіхацела, а ў яе ясны глыбіні плавалі бліскучыя рыбікі. Шэры любіў рыбку: прадаўшчыца з той крамы, каля якой ён жыў, раз-пораз частавала яго кілкаяй, і кілька была амаль гэтка ж смачная, як мамчына малако. Маму-котку ён не памятаў, але смак малака запамінуў назаўсёды. Шэры дакрануўся да вясёлкі лапкай, і па маленькім каціным шельцы разлілася цеплыня. Вясёлка пералівалася, а Шэры ўсё стаяў як зачараваны: ён не мог набрацца смеласці, каб зрабіць крок наперад. Але рухавік заглох, чалавек адкрыў капот і дастаў з-пад яго ледзьве жывое кацяня. Чалавек пацокаў языком, паклаў малаго на лапку аўтобуснага прыпынку, завёў машыну ды паехаў па сваіх справах, абціраючы рукі вільготнымі сур'ятамі.

Шэрага знайшла на прыпынку сівая бабулька. Яна пашкадавала кацяня і забрала да сябе. У Валераўны Шэраму жылося вельмі добра, спакойна, а галоўнае — сытна. Валераўна гледзіла яго зморшчанай рукой, а Шэры спяваў ёй калыханкі. Валераўна пісала лісты свайму сыну, нават дасылала яму фотаздымкі Шэрага. Сын не адказаў. Валераўна плакала па начах. «Які чэрствы чалавек!» — думаў Шэры і спяваў калыханкі гэтак гучна, як толькі мог. Валераўна засынала.

Аднойчы Шэры пагнаўся за мухай, выпай з акна і дакрануўся да вясёлкі другі раз. Нават заскочыў на яе, але падумаў: як жа Валераўна будзе без мяне? І вярнуўся. Валераўна адшукала яго пад вокнамі. Шэры доўга не мог хадзіць, але ачунаў — праўда, стаў прыпадаць на адну лапу.

А нека Валераўна заснула і больш не прачнулася. Прыехаў яе сын і выкінуў Шэрага за парог. Чэрствы, бяздушны чалавек. Нават не плакаў. Шэры правёў позіркам чорны мікрааўтобус, панюхаў свежыя яловыя лапкі, раскіданыя на асфальце, і пайшоў са двара, у якім жыў з Валераўнай, каб ніколі болей сюды не вярнуцца.

З таго дня, як Шэры зноў вярнуўся на вуліцу, ён пачаў забягаць на вясёлку часцей. Зімою Шэрага ўдарыла токма каля электрычнага шчытка. Вясною ён выпадава з'еў атручанага пацукка — хто ж ведаў, што менавіта ў гэты дзень санстанцыя правядзе апрацоўку супраць грызуноў у дзіцячым садку! Шэрага вывелі на сметніцу, але ён апрытомнеў, дапоўз да рэчкі, якая цякла побач, піў і ляжаў, ляжаў і піў — і акрыяў, а пасля вярнуўся ў горад. Летам Шэрага ледзьве не загрыз сабака, якога чалавек выгульваў без намордніка. Пасля кот ледзьве не задыхнуўся, калі цягнуў кілбасу са школьнай сталаўкі і захраснуў паміж

аконнымі шыбамі. Паварыха адабрала ў яго кілбасу ды яшчэ нападдала апалонікам па хрыбце.

Як прыйшла зіма і на вадзе пачаў брацца лёд, Шэры пайшоў на рэчку ў надзеі, што ў яго атрымаецца здабыць сабе рыбку на сняданак. Ён выйшаў на лёд, лёд хруснуў і разляцеўся на аскепкі, а Шэры аказаўся ў халоднай вадзе. Ён пачаў захлынацца і зноў убачыў вясёлку — вялікую, высокую, яркую! Кату нават падалося, што з вышыні — адтуль, дзе вясёлка знікае ў аблоках — яму ўсміхаецца і махае зморшчанай рукой Валераўна. «Якая яна здаслава! Мяне заве», — падумаў Шэры і добра прысеў, каб заскочыць на вясёлку як мага вышэй, але тут яго нехта схопіў за карак і кінуў на снег. Дзядзька Вова, які пайшоў у той дзень на рыбалку, убачыў, што кот праваліўся пад лёд, ды выцягнуў небаракі з вадзі. «Пойдзем адагравацца», — сказаў дзядзька, засунуў мюкрага Шэрага за пазуху і панёс яго дадому.

Ну, як дадому... Дзядзька Вова працаваў «на аб'екце» і жыў у бытоўцы на будоўлі.

У бытоўцы было цёпла, пахла шкарпэткамі, кансервамі і рыбай. Шэры палаяў каля печкі, высах, адагрэўся. Дзядзька Вова раздзяліў з ім вячэр — кілку ў таматным соусе з макаронамі.

Шэры застаўся жыць у бытоўцы. Кот еў за дваіх, нават за траіх, набіраўся сілы. Але кашчэны арганізм усё ж не вытрымаў кантрастныя водныя працэдурі: Шэры моцна захварэў. Дзядзька Вова калоў яго ўколы і паўтараў: «Будзем жыць, кацяра! У цябе яшчэ столькі няз'едзенай кілкі ў тамаце!» Шэры бачыў вясёлкавыя сны. Але кілька перамагла.

У канцы лета аб'ект быў скончаны і здадзены. Дзядзька Вова сказаў: «Паездзеш са мной? Далёка, на поўнач...» Шэры кінуў. Дзядзька пасадзіў яго ў сумку ды адправіўся на чыгуначны вакзал. Але сярод натоўпу людзей, глумі і гвалту Шэры разгубіўся. На пероне, калі цягнік працягла, аглушальна загудзеў, кот перапужаўся, вырваўся з сумкі — і пабег, пабег, куды глядзіць вочы, каб толькі хутчэй схавалася ад гэтага жалезнага монстра! «Куды ты, дурань?» — крыкнуў дзядзька Вова. Але Шэры бег, прыціснуўшы вушы да галавы, зігзагамі, як заяц — а пасля забіўся ў цёмны куток і закрывіў пачынаю хвостом. Дарэмна дзядзька Вова шукаў яго і гукаў: кот не чуў. Уначы, калі на вакзале сцішэла, Шэры ўсё ж выбраўся са сваёй схаванкі. Ні цягнік, ні дзядзькі Вовы, ні сумкі, якая гэтак цудоўна пахла рыбай, больш не было.

А наперадзе чакала чарговая зіма.

І вось цяпер Шэры сядзеў пад вокнамі бальніцы, куды прывялі яго кашчэны лапы, глядзеў на вераснёўскую вясёлку і думаў, што там, на аблачынках, напэўна, ні дзядзькі Вовы, ні сумкі, якая гэтак цудоўна пахла рыбай, больш не было.

Раптам Шэры пачуў, што нехта плача. Ён прыслухаўся. Надвор'е стала добрае, форці ў палатах былі адчынены.

— Надзеі няма, — сказаў мужчынскі голас.

«Урач», — падумаў Шэры. Ён добра навучыўся адрозніваць іх па сухім голасе і халодным позірку: урачы пастаянна сутыкаліся са смерцю, таму рабіліся нечулівымі да чужых слёз.

— Няўжо зусім?

Плакала жанчына.

Шэры не мог трымаць, калі нехта плача. Ён як след прыцінуўся, згрупаваўся, падскочыў, уцяпіўся лапамі за падаконнік і асцярожна зазірнуў у акно.

На ложку спаў хлопчык, а над ім стаяў заплаканая жанчына і ўрач з каменным тварам.

— Колькі ў нас часу? — спыталася жанчына.

— Можа быць, месяц. Можа, крыху болей. Пойдзеце, вам трэба прыняць душ і адпачыць, — адказаў урач і вывеў жанчыну з палаты.

Вясёлка

Апавяданне

Шэры забраўся ў палату праз адчыненую фортку.

У пакоі невыносна смярдзела лекамі. Шэры чмыхнуў. Хлопчык прачнуўся і расплюшчыў вочы.

— Ты хто? — спытаўся малы.

— Шэры, — адказаў кот.

— Адкуль ты ўзяўся?

— З акна.

— Ты даўно тут?

— Пяць хвілін. А ты?

— Больш за год, — адказаў хлопчык.

— Каш-маррр. А ў цябе няма нічога смачнага? Напрыклад, малака? — спытаўся Шэры.

— Няма. Не хачу есці. І піць не хачу. Які ты пухнаты! У мяне даўно няма валасоў. Усё з-за лекаў. Можна я цябе пагляджу? — папрасіў хлопчык.

Шэры ўскочыў на ложак і расцягнуўся на хлопчыку. Хлопчык запустіў у яго поўсць маленькія далонькі. Шэры завуркатаў, хлопчык усміхнуўся і заплюшчыў вочы.

— Мрр. Збіраешся на вясёлку? — спытаўся Шэры.

— Куды?

— На вясёлку. Вунь яна якая, паглядзі! — Кот махнуў хвостом у бок акна, за якім усё яшчэ ззяла каларовае дзіва, і дадаў: — Там хораша, цёпла. У мяне там Валераўна жыве. Добра, мне трэба бегчы.

— Куды?

— У сталаўку. Там зараз абед. Рыбку даюць, хека. Можна, і мне перападець.

— А ты яшчэ прыйдзеш? — спытаўся хлопчык.

— Заўтра. У гэты ж час, — сказаў Шэры, муркнуў і выскачыў на вуліцу праз фортку.

Шэры не зманіў. Назаўтра ён ізноў забраўся ў палату. Хлопчык спаў, а на століку каля ложка стаяў поўны стакан малака. Шэры заскочыў на столік ды пачаў піць малака, жмурачыся ад асалоды. Хлопчык прачнуўся.

— Прывітанне! — сказаў ён.

— Мрр, — сказаў Шэры. — Смачна. Хочаш? Ты толькі паспытай!

Хлопчык узяў стакан і зрабіў некалькі глыткоў.

— Салодкае, — сказаў ён.

Шэры перабег на ложка, сеў побач з хлопчыкам ды працягнуў хлябтаць малака.

— У цябе пыса ў малаці? — сказаў хлопчык і засмяяўся.

Дзверы адчыніліся.

— Што такое, сыначка? Малако халоднае? — спыталася жанчына.

Убачыўшы ката, яна застыла ад здзіўлення. Шэры яшчэ колькі разоў сербанаў малака і аблізнуўся. Хлопчык адпіў са стаканна і таксама аблізнуўся.

— Ах ты! Зараза! А ну, пайшоў адсюль! Як ты толькі сюды прабраўся?!

Жанчына кінулася праганяць Шэрага. Шэры перакуліў стакан і пачаў насяцца кругамі па палатце. Хлопчык залівіста смяяўся. Зрабіўшы некалькі кругоў, Шэры ўскочыў на ложак і ўцяпіўся кіпцямі ў матрац.

— Я нікуды не пайду! — крычаў ён пакашчы.

Жанчына цягнула яго, але Шэры не здаваўся. Хлопчык ухаліўся за ката і закрычаў:

— Мама, пусці! Пусці!

На шум прывёў урач.

— Што тут адбываецца? — спытаўся ён.

— Кот! Мікробы! Вірусы! Бруд! Блохі! — крычала жанчына.

— Адпусціце ката. Жанчына! Адпусціце жывёлу, кажу! — загадаў урач.

Жанчына расціснула пальцы. Шэры забраўся на хлопчыка, абняў яго і завуркатаў.

— Гэта мой сябар, — заявіў хлопчык.

— Ён заўсёды хацеў ката, — разгублена сказала жанчына.

Урач узяў яе пад рукі і вывеў з палаты.

— Ну, я пайду, — сказаў Шэры. — Бальнічныя мышы самі сябе не зловяць.

— Можна, заўтра пагуляем? — спытаўся хлопчык.

— Чаму б і не? — адказаў Шэры. — Лапа не баліць, дажджу не будзе.

І, ужо заскочыўшы на фортку, спытаўся:

— А як завуць цябе?

— Данік, — сказаў хлопчык.

— Ну, да заўтра!

Увечары Шэры зазірнуў у акно. Данік спаў, а побач, у крэсле, драмала яго маці. Шэры залез у фортку, лёг да яе на калені і заспяваў калыханку — гучна, старанна, як калісьці спяваў Валераўне. Жанчына ўсміхнулася ў дрымоце і паглядзіла ката. А пасля заснула. Яна спала моцна і салодка, як не спала ўжо больш як год.

Раніцай у палатце з'явіўся чысцюткі, новенькі, бліскучы сподачак для Шэрага.

Ката памылі. Ён амаль не супраціўляўся: блохі яму і самому моцна надакучылі.

Пасля абеду мама вывезла Даніка ў бальнічны сквер. Шэры бегаў, задраўшы хвост, і шаргатаў лістотай. Хлопчык смяяўся, жанчына ўсміхалася.

— Восень вельмі смачна пахне, — у захапленні сказаў Данік.

— А як пахне вясна! — муркнуў Шэры.

— Вось бы панюхаць!

— У сакавіку надыхаеся! — упэўнена сказаў кот.

Праз тыдзень у палату ўвайшоў урач і сказаў:

— Прыйшлі вашы аналізы. Ведаеце... увас становіцца дынаміка. Гэта дзіва. Цуд!

Жанчына ўскліпнула і паглядзіла ката, які ляжаў побач з хлопчыкам.

— Ізноў слёзы! — правурчаў Шэры. — Жанчыны складаюцца з адных слёз!

— Глядзі, мам! — Данік павярнуў да мамы альбом, у якім нешта старанна маляваў алоўкамі.

Шэры адкрыў адно вока і ўбачыў свой партрэт.

— Адзін у адзін! — казалі мама і ўрач.

Шэры расчуліўся, на яго вочы таксама навярнуліся слёзы. Яго ніхто ніколі не маляваў. Сорамна, сорамна раўці даросламу, самастойнаму кату! Каб не распакацца, ён панягнуўся, расплывіў хвост, падышоў да сподачка і пачаў хлябтаць ваду.

— А што сёння на вячэр? — спытаўся Данік. — Можна быць, рыба хек? Я б заразна слана з'еў!

А потым — зусім незаўважна — надшыю наступны верасень.

Шэры пацягнуўся да календара і адарваў ад яго лісток. З першага дня, як кот пасяліўся ў кватэры, гэта быў яго пачэсны штодзённы абавязак.

Данік паправіў накрухмалены каўнерык.

— Ну, як? — спытаўся ён у Шэрага.

— Ідэальна, — муркнуў кот. — Не забудзься запlechнік!

Увайшла мама з букетам вялікіх белых гладыўлеусаў:

— Сын, кветкі! Які ён у нас дарослы... Праўда, Шэры?

Шэры згодна кінуў. А яшчэ яму вельмі падабалася, што першая школьная форма Даніка была шэрая.

— Пара ісці, каб не спазніцца! — захвалывалася мама, зірнуўшы на гадзіннік.

Данік схапіў запlechнік, кветкі і выйшаў з кватэры. Шэры выбег за ім.

— Глядзі, Шэры! — ускрыкнуў Данік і паказаў на неба.

У небе ззяла вясёлка.

— Добры знак! — сказаў Шэры.

Данік весела пайшоў наперад. Шэры затрымаўся. Ён яшчэ раз зірнуў на неба і сур'эзна дадаў:

— Пачакай, Валераўна. Табе няма куды спяшпацца, а ў мяне тут многа спраў! Нам з Данікам трэба яшчэ скончыць школу. І інстытут.

Вясёлка ўспыхнула і знікла.

— Вяртайся ўвесну! — сказаў ёй услед Шэры.

З найлепшых прадстаўніц пакалення

Умоўны круг, які павінен вызначаць нібыта далягяды і нібыта бязмежныя, з часам перастае ахопліваць тое, чым «далі» запаўняліся. Кожны гэта бачыць і ўспрымае, вядома, па-свойму. Але рэакцыі нашы маюць і нешта агульнае, у розных планах — напрыклад, пры параўнанні ранейшага кола сяброў, прыцяляў і блізкіх калег з колам, якое ёсць на дадзены момант. Асабліва ў тым выпадку, калі ўвага засяроджваецца, свядома ці падсвядома, на сваім пакаленні.

Што да пакалення майго, то яно сфарміравалася ва ўмовах, калі закана быцця самі па сабе абумоўлівалі неабходнасць арыентавання на папярэднікаў, якіх зусім надаўна перамаглі ў страшнай вайне з фашызмам і годнасць якіх правярана была надзвычай жорсткімі выпрабаваннямі. Таму для нас — дзяцінай пераможцаў! — цалкам заканамерна ў любых характарыстыках чалавека найважнейшай стала яго грамадзянская пазіцыя. І мы, адпаведна, свае жыццёвыя пачаткі ўсё ж такі падпарадкоўвалі задачам быць годнымі бацькоў у пераёмнасці ідэалаў, захоўваючы як мага больш трывалыя павязі між пакаленнямі. Вядома, энтузіязм выяўляўся ў каго большы, у каго меншы, аднак абавязкі перад грамадствам, і патрэба сумленна выконваць іх прымалася намі не проста як ідэалагічнае доктарства, а як безальтэрнатыўна правільная жыццёвая ўстаноўка.

Сэнс таго, што сфармулявалася абагулена, лепш за ўсё, бадай, павінен раскрыцца ў канкрэтызацыі, на жывым прыкладзе. А для гэтага якраз маем выдатную нагоду — юбілей Таццяны Іванаўны Шамякінай, якая наша пакаленне прадстаўляе найлепшым чынам.

Непажадана, каб ужытая толькі што характарыстыка ўспрымалася проста як камлімент, да юбілею прыверкаваны, а па сутнасці дзяжурны. Таму прашу прыняць да ведама факты з прыватнага і цалкам асабістага вопыту, якія павінны мець пераканаўчасць нават для скептыкаў: у свой час «пад крыло» Таццяны Іванаўны як кіраўніцы спецыяльнага (а гэта азначала, што і галоўнай апыкуні на самыя важныя гады студэнцтва) я адправіў сына; тое самае запланавалі і для ўнука, ды, на жаль, семінары ў ранейшым фармаце перасталі існаваць... Не лішняй, здаецца, будзе і аб'ектыўная канстатацыя, што выкладчыцкі абавязкі на філфаку БДУ Таццяна Іванаўна як пачала паўстагоддзя таму, так і дагэтуль выконвае проста ўзорна, паводле самых высокіх універсальных прынцыпаў, а не зменлівых «стандартаў». Пры гэтым, вярта падкрэсліць, назменна спалучае выкладанне з выхаваннем. Якраз гэта ў эпоху «пост-» (рэальны змест якой выявіўся ў разбурэнні ўсяго традыцыйнага — і законаў педагогікі, і адносін да чалавека ўвогуле, і ўзаемаадносін між людзьмі) было асабліва цяжка. Ужо таму, што для Таццяны Іванаўны не перасталі існаваць ідэалы і не страцілі значнасці становацы вопыт папярэднікаў. І проста немагчыма ўявіць, каб да якой-небудзь справы з досыць шырокага кола выкладчыцкіх абавязкаў яна ставілася без назменна ёй уласцівых памяркоўнасці і адказнасці ва ўсім. Тут, дарчы будзе, здаецца, толькі што вычытана мною — не такое ўжо і новае па сутнасці, але для нашай гаворкі важнае — меркаванне Паісія Святагорца: «Цяпер слоў і павучанняў правільных аж занадта, а ў той жа час бракуе пацярджаных іх сваім прыкладам». Як ні круці, а сур'ёзнае дакор перш за ўсё педагогам. Але ж, магу адказаць засведчыць, не прафесар Шамякінай. І, пэўна ж, няма патрэбы тлумачыць, што асабісты прыклад мае асаблівае значэнне ў яе

дзеяснасці наогул і ў «вытворчых» кантактах са студэнтамі канкрэтна. А каб і гэтая заўвага мая не праляцела міма, дазволю сабе паразважаць наконт таго, якімі ў ідэале бачацца ўзаемаадносін паміж намі, чый абавязак вучыць, і тымі, каму давялося ў нас вучыцца. Усім, хто пакаштаваў несалодкага выкладчыцкага хлеба, усё ж такі грэюць душу нагоды, калі станюча адзначаецца той, пра каго ты можаш сказаць, што гэта твой былы студэнт, магістрант, аспірант; асаблівы гонар з'яўляецца, калі гаворка заходзіць пра падрыхтаваных намі кандыдатаў навук, дацэнтаў... Аднак ёсць тут адна далікатная акалічнасць, якой варта было б надаваць большае значэнне: усё ж такі важней, калі не мы пра гэта гаворым, а хтосьці сам сведчыць пра вучнёўства ў нас. А з гонарам прызнанне: «Я вучыў/вучаніца Таццяны Іванаўны», — мне даводзіцца чуць неаднаразова; часцей чым пра каго б ні было з факультэцкіх і акадэмічных калег.

У вялікім і аўтарытэтным калектыве Белдзяржуніверсітэта плённа працаваў, зразумела, не адна яна. Між тым усё ж такі даецца ў знакі мера здзяйснення той жыццёвай устаноўкі, пра якую мы згадвалі. Пад уплывам «перабудовы», якая прадвызначыла бесперапынную рэформу ўсіх ступеняў адукацыі, статус універсітэцкага выкладчыка і яго абавязкі сталі ўспрымацца далёка не адназначна і, кажучы мякка, не зусім адэкватна, што прывяло да пэўнай дэарыентацыі калег; асабліва малодшых. Адпаведна, цяпер ва ўсёй прафесарска-выкладчыцкай карпаратыўнай наўрад ці можна знайсці таго, хто б звязаны з універсітэцкай адукацыяй балючы праблемы прымаў да сэрца так блізка, як Таццяна Іванаўна Шамякіна. Гэта ж, якія, прадугледжвае гадоўнасці і здольнасць змагацца за ідэалы... А таксама высокую ступень жыццёвай мудрасці, якая б дапамагала адрозніваць патрабаванні зменлівага часу абавязкова «трымацца прагрэсіўных тэндэнцый» ад патрэбы займацца рэальна важнымі справамі. Хіба ж усё, што мы назвалі і падразумваем, можа з'явіцца само па сабе, калі няма трываласці грамадзянскай пазіцыі, якой забяспечваецца адпаведнае права на сваё меркаванне? Пра гэта згадваю таксама не дзеля прыгожара, але пустага, слоўца. Якскавай ілюстрацыяй да сказанага з'яўляюцца многія артыкулы Таццяны Іванаўны, з якіх, на мой погляд, асаблівае значэнне маюць тыя, што былі надрукаваны ў часопісе «Сацыялогія». Паказальна, што яны рэдакцыйны аўтарытэтнага выдання персанальна замаўляліся для рубрыкі «Дыскусія». Бо ў такім выпадку зыходна кахалася не ўмоўная дыскусійнасць, дзеля формы, а прынцыпова крытыка шкодных з'яў і тэндэнцый, публічна выказвацца пра якія далёка не ўсе гатовы. Ну а гэтая аўтарка валодае здольнасцямі не толькі бескампрамісна палемізаваць, але і глыбока разважаць, выверана аналізаваць. Пераводчыцы крыху на іншае, падкрэсліць, што і на факультэце калегі не выпадкова да Таццяны Іванаўны звяртаюцца ў тых выпадках, калі пажадана атрымаць грунтоўнае экспертнае заключэнне, прафесійны разбор падрыхтаванага дапаможніка, разумную і карысную рэацыю на кнігу і да таго падобнае. Часам і многімі акалічнасцямі пацверджана, што натуре прафесара Шамякінай не ўласцівы абыякавыць, павярхоўнасць, а таксама ў рашэннях і дзеяннях паспешлівасць, якая для большасці з нас ужо стала нормай.

Таццяна Іванаўна — прафесіянальна-справеснік рэдкага складу. Справа не толькі ў дыяпазоне яе інтарэсаў: хоць ён унушальна вялікі. Яшчэ ў маладыя

Фота Кастуся Дробава.

Таццяна Шамякіна.

гады яна сур'ёзна заявіла пра сябе ў літаратурнаўстве і літаратурнай крытыцы, у мастацкім перакладзе і перакладазнаўстве. А з часам сцвердзілася як аўтарытэтная культуролаг, этнолаг, эстэтык, асабліва ўвагу надаючы міфалогіі. Гэта, можна сказаць, уласна «шамякінская дзялянка», на якой ужо прыкметна пазначыліся выходы ва ўсе сумесныя сферы, а галоўнае, да гонару даследчыцы-руплівіцы, моцныя стымулы набыло асэнсаванне міфалогіі беларускай у сусветным кантэксце. У свой час я з задавальненнем прыняў прапанову напісаць уступнае слоўца да прывесчанай гэтым праблемам кнігі Таццяны Іванаўны. Паўтарацца няма сэнсу, але, безумоўна, варта яшчэ раз адзначыць, што яна заявіла пра сябе як прадаўжальніцу справы А. Багдановіча, У. Дабравольскага, М. Нікіфароўскага, А. Сержпутоўскага, П. Шпілеўскага, а пры гэтым па праве заняла пачаснае месца сярод сучасных знаўцаў беларускай фальклорнай і міфалагічнай спадчыны. Кнігі Т. І. Шамякінай, якія прызначаліся ў асноўным для студэнтаў, былі, на жаль, выходзілі сціплымі тыражамі, і сфера іх распаўсюджвання была вузкай, хоць запатрабаванасць у такога роду працаў ніяк не абмяжоўваецца ўніверсітэцкім асяроддзем. Слушна сцвярджаць: «Міф гаворыць мовай знакаў, сімвалаў, архетыпаў», — аўтарка дапамагае ўсім зразумець гэтую мову. Вельмі істотна таксама, што аўтарка належным чынам вытлумачае значнасць міфалагічнага мыслення як творчага, мастацкага і, адпаведна, а ў якасці найважнейшага аспекта даследавання бярэ прысутнасць міфалогіі ў айчынай літаратуры. Пры гэтым філалагічны падыход у яе плённа спалучаецца з выкарыстаннем значных вынікаў развіцця эстэтыкі, этналогіі, гісторыі, псіхалогіі, семіётыкі... Так што немагчыма абмінуць яшчэ адзін момант: Т. І. Шамякіну вылучае надзвычай грунтоўная эрудыцыя.

Згаданая прадмова да кнігі Т. І. Шамякінай па міфалогію называлася ў мяне так: «Да першадумак і першаобразаў». Цяпер хочацца ўдакладніць, што ў яе даследаваннях заўжды навідавоку імкненне дабрацца да першаснай, галоўнай сутнасці.

Паколькі з Таццянай Іванаўнай мы і абое і выпускнікі, і працаўнікі-ветэраны філалагічнага факультэта БДУ, я б мог сказаць, што знаёмства нашаму ўжо прыкметна больш за паўстагоддзя. Тут, праўда, мне варта асцерагчыся, бо яна студэнткай стала раней і тады, калі пасупіў я, на маладшакурсніку ўвагу звяртаць, пэўна ж, не мела патрэбы... А вось у мяне заўважыць яе прычыны былі, і досыць важкія. Перш за ўсё, натуральна, тое, што яна мела самае блізкае дачыненне да аўтара рамана «Сэрца на далоні», у дыспусце па якім я актыўна і захоплена ўдзельнічаў. Другое ж, таксама істотнае — яна ўваходзіла ў склад камісіі, якой мы, першакурснікі, здавалі залік, прычым не звычайны, а Ленінскі...

Цяперашнім студэнтам тлумачыць, што маецца на ўвазе своеасаблівае мерапрыемства, прыверкаваная да стагоддзя з дня нараджэння Леніна, бэссэнсоўна. Выхаваныя ва ўмовах адмаўлення ўсяго савецкага, яны падобнае ўспрымаюць як неразумны, больш за тое, па прычыне заідэалагізаванасці адназначна шкодны рытуал. Шчыра кажучы, мы ў свой час таксама ставіліся да гэтага неадназначна, бо першасную рэакцыю выклікаў фармальны момант. З дыстанцыі часу, між тым, бачыцца і рэальна сутнасца: такім чынам праводзілася атэстацыя, без якіх і цяпер не абыходзіцца; а мэта яе была ўсё ж такі значнай — стымуляваць маладых грамадзян, каб не забываліся пра вялікія мэты і высокія ўзоры; да таго ж здзяйснялі гэтую акцыю самі студэнты — зразумела, старшакурснікі, але па ўсім паказчыках найлепшыя, што ўсе мы, дарэчы, прызнавалі. І вось у ліку такіх была Таццяна Шамякіна. Акрамя яе, прыгдаюцца яшчэ Ірына Меланіна і Уладзімір Ганчароў, якія, дарэчы, потым таксама годна заявілі пра сябе ў навуцы і педагогічнай дзейнасці.

Не магу не закрануць яшчэ адзін вельмі істотны аспект. Калі даводзіцца параўноўваць жыццё часоў маладосці з тым, што настала пазней, то абавязкова наткаецца на пытанне пра сацыяльны статус і адносін паміж прадстаўнікамі розных слаёў. Розніца, безумоўна, існавала і будзе існаваць. Істотна тое, як яна працягваецца і наколькі адчуваецца. А да тэмы нашай гаворкі бліжэй за ўсё такі ракурс — ці дзеці прадстаўнікоў вышэйшай слаі заўжды схільны да дэманстрацыі сваёй «вышэйшасці». У студэнцкім асяроддзі маіх часоў гэтага не назрала. І як паказальны прыклад зноў жа згадваюцца паводзіны Таццяны Шамякінай, а таксама шэрагу іншых; прычым «зверхнасці» не выяўлялі яны ні тады, ні пазней.

Між тым у многіх узнікае ўсё ж такі пытанне, як жа так, што з нашага пакалення выйшла эліта зусім не таго гарту, які прадугледжваўся. Найчасцей усё тракуецца так, нібыта пазней «верхні слоі» узнік на прынцыпе спадчыны, якая перайшла непасрэдна ад эліты ранейшай. Абмяркоўваючы гэта з сябрам, мы прышлі да высновы, што такое тлумачэнне мае сэнс хіба што ў сувязі з нашадкамі маскоўскіх кіраўнікоў-камуністаў, а беларусаў датчыцца мала. Іншая справа, што некаторыя нашы равеснікі, далучыўшыся да партыйна-кіраўнічага асяроддзя, адразу ж падхалілі зарэзнае ўсведомленне, быццам бы патрэбна клапаціцца пра светлую будучыню... для сябе і сваіх блізкіх. Вось у гэтых маштабах яны і будавалі камунізм. Таму гэтае будаўніцтва, некалі шырока абвешчанае, не патрабавала працягласці і вялікіх намаганняў. Чым яно завяршылася, нам вядома. Пры ўсім гэтым не варта вінаваціць усіх запар, бо нямаюць ж і тых, хто служыў высокім ідэям шчыра і сумленна. Да таго ж, слава Богу, ёсць і тыя, хто працягвае служыць.

Розных думак у сувязі з лёсам нашага пакалення ўзнікае, канешне ж, многа. Але, завяршаючы свае развагі, не магу абсысць без уласцівай узросту рэфлексіі: здаецца, толькі што мы з захапленнем выйдзілі на кірмаш; ён, праўда, аказаўся і тлумным, і не без падманаў у адносінах да нас; ды азірнуцца не паспелі, як надыйшла пара вяртання...

Таму ўжо істотна толькі тое, каб у адчуваннях нашых было як найменей горьчы. Наколькі я ведаю дарэгу Таццяна Іванаўна, памяркоўнасці і ўраўнаважанасці яна не страчвае. Дык няхай гэта захоўваецца, а ўсе надзеі і жаданні здзяйснююцца!

Іван ЧАРОТА

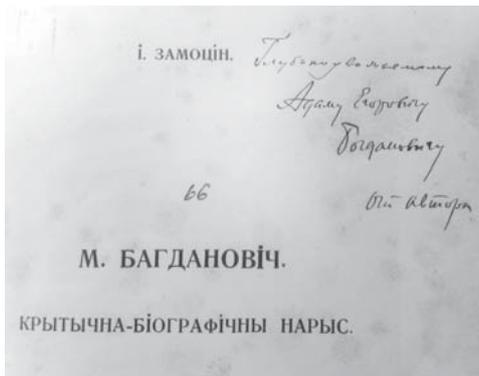

Аўтографы акадэміка

На старонках «ЛіМа» (№ 15 ад 15 красавіка 2022 г.) аўтар гэтых радкоў рэпрэзентаваў невідомыя архіўныя матэрыялы Івана Замоціна (1873—1942). Сёлетні юбілей — 150-годдзе вучонага — стымуе зварот да рарытэтаў, што захоўваюцца ў фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа НАН Беларусі, актуалізуюць некаторыя сюжэты мінулага гуманітарнай навукі.

Кнігі І. Замоціна даўно сталі бібліяграфічнай рэдкасцю, а прысутнасць на некаторых з іх дарчых аўтографу толькі павялічвае каштоўнасць кожнага экзэмпляра. У ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца выданні са збораў Адама Багдановіча, Паўла Беркава, Пятра Глебкі. За кожным — свая гісторыя стварэння, прыватнага ўладання, перамяшчэння ў вядучую навуковую кніжніцу рэспублікі.

Першы рарытэт, на якім сфаксирована наша ўвага, раней належаў П. Беркаву (1896—1969) і паступіў у ЦНБ НАН Беларусі ў ліку 30-тысячнай калекцыі пасля смерці вядомага савецкага літаратуразнаўца і бібліяграфа. Выданне І. Замоціна «Три романтических мотива в произведениях Гоголя. (К характеристике Гоголевского идеала)» (1902) ілюструе перыяд працы аўтара ў гімназічных установах Варшавы, ці не найменш асветлены ў сучасных жыццёвых вучонага. У верхнім правым куце першай старонкі вокладкі эліпсападобны штамп «Александр Николаевич ПОПОВ» (паўтораны ў тым жа месцы на тытульнай). Ніжэй імя аўтара — дарчы надпіс: «Глубокоуважаемому Николаю Петровичу». Звестак адносна адрасата пакуль не выяўлена, але можна меркаваць, паводле штампа і супадзення імя і імя па бацьку, што кніга некаторы час захоўвалася ў асабістай бібліятэцы яго сына.

Пра тое, што перададзена з Яраслаўля ў Мінск бібліятэка Адама Багдановіча стала адметнай з'явай у культурным жыцці рэспублікі, сведчыць спецыяльны артыкул Наталлі Яфімавай, змешчаны на старонках першага тома «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі» (1984):

«Асобнай калекцыяй зберагаецца ў адзеле рэдкіх кніг і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Я. Коласа АН БССР з 1957. Налічвае 2153 экзэмпляры кніг.

Належала беларускаму этнографу, фалькларысту і мовазнаўцу А. Я. Багдановічу, які збіраў яе з 1918 (першы яго кнігазбор загінуў у Яраслаўлі ў час пажару 1918). Бібліятэка ўключае выданні па гісторыі і філалагічных навуках, мастацкую літаратуру. У ёй кнігі XVIII — 1-й чвэрці 19 ст., прыжыццёвыя выданні рускіх пісьменнікаў і паэтаў XIX—XX ст., творы старажытных гісторыкаў, мемуары і даследаванні па гісторыі Расіі, ёсць кнігі з аўтографамі А. М. Горкага, Я. Коласа, І. Замоціна, К. Пешкавай і інш.»

«Беларусіка» ў другім кніжным зборы А. Багдановіча прадстаўлена 40 выданнямі. З іх больш за палову — на беларускай мове; у асноўным яны датуюцца пачаткам 1920-х гг., але ёсць і ранейшыя па часе: «Вязанка» (СПб., 1903) Янкі Лучыны, «Курганная кветка» (Вільня, 1914) Канстанцін Буйло, «Антон. (Абразы жыцця)» (Вільня, 1919) Максіма Гарэцкага. Тры кнігі рэпрэзентуюць творчасць Якуба Коласа: «Сымон-музыка» (Мінск, 1918), «Водгулле» (Мінск, 1922) і «Новая зямля» (Мінск, 1923) — з дарчым аўтографам аўтара, адрасаваным А. Багдановічу.

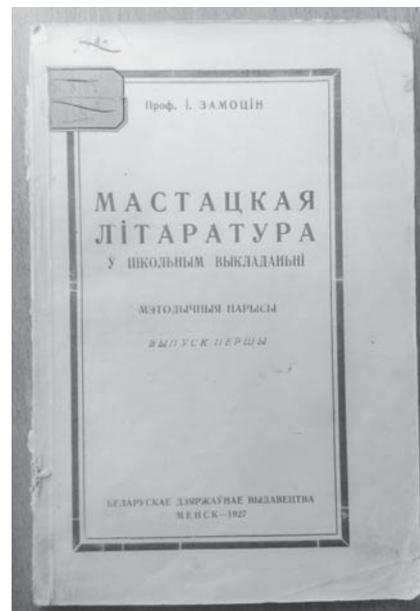
Адметны почырк

У фондзе старадрукаваных выданняў і рукапісаў ЦНБ НАН Беларусі захоўваюцца два выданні Івана Замоціна з подпісамі аўтара, адрасаванымі Адаму Багдановічу. Адно ўяўляе з сябе першую частку нарыса «М. А. Багдановіч», апублікаваную ў часопісе «Узвышша» (1927, № 2). Тэксту папярэднічае верш Пятра Глебкі, прымеркаваны да 10-й гадавіны з дня смерці паэта, — «Памяці М. Багдановіча» з эпіграфам: «Ты ня знойдзеш, жалоба, выйсця, // нават песню пачуўшы другую. Ул. Дубоўка». У правым верхнім куце гэтай старонкі і змешчаны дарчы надпіс: «Глубокоуважаемому Адаму Егоровичу Богдановичу от автора 24/IV 1927».

Наступны рарытэт — асобны адбітак уступнага артыкула Івана Замоціна да другога тома акадэмічнага выдання твораў паэта: «М. Багдановіч. Крытычна-біяграфічны нарыс». На тытульнай старонцы брашуры, выданай у Мінску ў 1929 г., аўтограф «Глубокоуважаемому Адаму Егоровичу Богдановичу от автора».

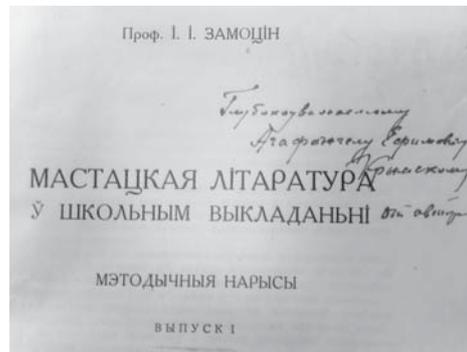
Метадычны нарысы І. Замоціна «Мастацкая літаратура ў школьным выкладанні. Выпуск першы» (Мінск, 1927) — кніга не са збору «Калекцыя Адама Багдановіча», але гэтак вяданне прыцягвае ў сілавое поле разгляду мінуўшчыны яшчэ адну выбітную асобу і адпаведныя сюжэтныя лініі даследавання. На тытульнай старонцы — дарчы аўтограф: «Глубокоуважаемому Агафангелу Ефимовичу Крымскому от автора».

Агафангел Крымскі (1871—1942), адзін з заснавальнікаў і неадменны сакратар (1918—1929) Акадэміі навук Украіны. Вядомы гісторык, усходазнаўца, славіст, пісьменнік, дзве мініяцюры якога пераклаў на рускую мову Максім Багдановіч: «***Пальмы гордыя і лавры» (укр. «***Горді пальмы. Думні лавры»); «***Теплый гром. Цвета черешня» (укр. «Теплый грим. Цвітуца вішня»).

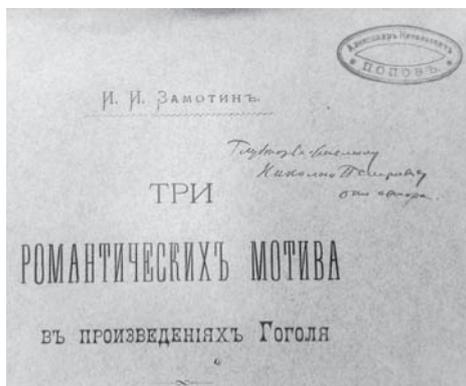
Пра тое, што кніга «Мастацкая літаратура ў школьным выкладанні» перад тым, як вярнуцца ў Мінск, усё ж павывала ў Кіеве, сведчаць пятак бібліятэк Інстытута літаратуры імя Тараса Шаўчэнка, Акадэміі навук УССР, Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі УССР.

Яшчэ адзін экзэмпляр названага выдання І. Замоціна, з кнігазбору П. Глебкі, утрымлівае, можа меркаваць, аўтограф аднаго з папярэдніх уладальнікаў — Антона Адамовіча. (Расчытка папярэдняга, патрабуе далейшай ідэнтыфікацыі почырку.)

Сціслы дарчы надпіс вядомага вучонага на выданнях, цудам ацалелых у завірухах гісторыі, уважліва сведчаць час, чалавечыя стасункі, літаратуразнаўчыя дасягненні, вызначаюць напрамкі далейшых росшукаў. У юбілейны год акадэміка Івана Замоціна іх публікацыя лагічна кладзецца ў паязз даныя павагі да яго працы на ніве беларускай гуманітарнай навукі.

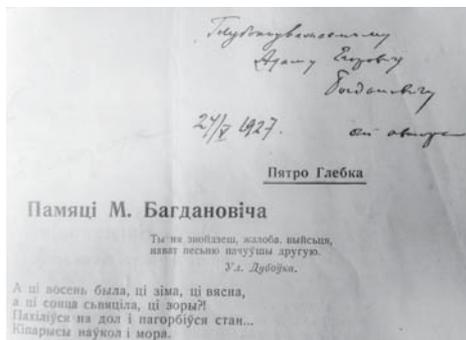
Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук

Мінск — Яраслаўль — Мінск

Іван Замоцін вёў пераліску з Адамам Багдановічам падчас падрыхтоўкі двухтомніка «Творы М. Багдановіча» (1927—1928). Можна ўпэўнена сцвярджаць, з'яўленне паўнаўтарасных біяграфічных нарысаў, апублікаваных у часопісе «Узвышша» (1923, №№ 2—3), у прадмове да названага выдання, было немагчымым без кансультацый з Яраслаўлем. У пачатку 1930-х гг. бацька паэта звяртаўся ў Мінск з клопатам пра выданне сваіх уласных навуковых прац.

Слынным бібліяфіл Адам Багдановіч у маі 1938 г. склаў тастамент, паводле якога яго кніжныя зборы былі размеркаваны сярод спадчыннікаў. Сёння гэты дакумент захоўваецца ў фондах Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва, куды трапіў у 1960-х гг.

Айгіз БАЙМУХАМЕТАЎ:

«Беларусь на доўга застанецца ў нашых сэрцах...»

Пасля заканчэння Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі мы звярнуліся да башкірскіх літаратараў, каб пачуць іх уражання, разважанні пра гэтую падзею.

Айгіз БАЙМУХАМЕТАЎ, старшыня Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан:

— Уразілі многія адкрыцці, якія мы зрабілі за некалькі дзён. Асабліва — экскурсія ў Беларускі дзяржаўны музей гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, круглы стол пра беларуска-башкірскія стасункі ў сценах гэтага музея... З вялікай увагай мы слухалі выступленне беларускага публіцыста, палітолага Уладзіміра Макарава, які расказаў пра баявы шлях 112-й Башкірскай кавалерыйскай дывізіі па тэрыторыі Беларусі, удзел байцоў і камандзіраў гэтага ўнікальнага вайсковага злучэння, пра якое ведае кожны башкартастанец, у баях на Гомельшчыне, Магілёўшчыне. А калі загучала песня пра легендарнага генерала Шаймуратава, камандзіра гэтай дывізіі, ды яшчэ па-башкірску загучала, усе прысутныя ўсталі і падпявалі, хто як мог. Дзякуй нашай спявачцы, нашай зорцы Альфіі Юлчурнай, што была побач з намі. Мяркую, што разам з беларускімі пісьменнікамі мы здзейснілі нямаля добрых спраў. Выдадзім кнігі беларусаў ў Башкартастане, башкірскіх паэтаў і празаікаў — у Беларусі. Ваша краіна застанецца ў нашых сэрцах...

Як прапанова для беларускіх мастакоў слова, для беларускіх даследчыкаў гісторыі, культуры, літаратуры... Ёсць знававыя імёны, ёсць даволі цікавыя лёсы, вывучэнне жыццяў, біяграфій якіх дапамагло б большаму нашаму яднанню. У Башкартастане працаваў аўтар кнігі «Беларускі казачны эпас», унікальны падарожнік па самай глыбінцы Башкартастана ў пошуках легенд і паданняў, славыты фалькларыст Леў Бараг, які надзвычай шмат зрабіў і для беларускай культуры. Чаму б нам разам не паяднацца ў стварэнні вартай кнігі пра гэтага вучонага, якога і сёння памятаюць, шануюць ва Уфе?! У Беларусі загінуў башкірскі паэт Зінат Куцін. Варта знайсці яго сляды, шырыць даследаваць яго франтавую біяграфію. Мне здаецца, што яго імя можа стаць сапраўдным сімвалам нашай літаратурнай дружбы!..

Зульфия ХАНАНАВА, паэтэса, перакладчыца, публіцыст, лаўрэат Рэспубліканскай маладзёжнай прэміі імя Шайхзады Бабіч, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Башкартастан, прэміі імя Р. Хісамутдынава:

— Даўно сябрую з Беларуссю, ведаю многіх паэтаў і перакладчыкаў. Мае творы на беларускую мову пераклалі Віктар Шніп, Святлана Быкава, Генадзь Аўласенка і шмат хто яшчэ з добрых беларускіх сяброў. Мару пра сваю асобную аўтарскую беларускую кнігу. Веру, што гэтая надзея спраўдзіцца. Ведаю, што ў Беларусі выходзіць серыя паэтычных зборнікаў на беларускай мове «Сябрына: паэзія народаў Расіі». У ёй выйшлі кнігі маіх старэйшых таварышаў з каторгі паэтаў Расіі — удмурта Вячаслава Ар-Сяргі, народнага паэта Татарстана, грамадскага і палітычнага дзеяча Роберта Мінуліна, чуваша Валеры Тургая... Мне здаецца, што сёння, асабліва пасля такога грандызнага літаратурнага свята дружбы, якім сталі Дні башкірскай літаратуры ў Беларусі, у нас, у нашых нацыянальных літаратур, ёсць усе падставы выбудаваць трывалы літаратурны мост дружбы. Гэтая паездка, спадзяюся, будзе не апошняй. Мы, зразумела, чакаем беларускіх пісьменнікаў ва Уфе.

Ларыса АБДУЛІНА, дзіцячая пісьменніца, лаўрэат Прэміі Урада Расійскай Федэрацыі ў галіне сродкаў масавай інфармацыі, Рэспубліканскай маладзёжнай прэміі імя Шайхзады Бабіч:

— Мы сёлета зрабілі з беларускім дзіцячым часопісам «Вясёлка» супольны праект. «Вясёлка» расказала пра Башкартастан, а мы ў сваім часопісе «Акбузат» надрукавалі і творы беларусаў, і малюнкi беларускіх дзетак. Мяркую, што трэба яі мага больш супрацоўнічаць менавіта на дзіцячых творчых пляцоўках, прыцягваць да нашых творчых спраў маладых паэтаў і празаікаў, маладых перакладчыкаў. Я пабывала ў гасцях у рэдакцыі часопіса «Вясёлка», парадавалася, наколькі аўтарытэтнае выданне адрасуецца ў Беларусі малодшым школьнікам, пазнаёмілася з галоўным рэдактарам часопіса публіцыстам Анастасіяй Радзівіч. Была ўражана нашай размовай, веру, што многія планы ў развіцці стасункаў і нашых выданняў, і беларускіх і башкірскіх дзіцячых пісьменнікаў здзейсяцца.

Вельмі важны кірунак супрацоўніцтва — кнігі, адрасаваныя дзецям, падлеткам. Ведаю, што ў Беларусі на высокім узроўні развіваецца дзіцячая літаратура для самых малодшых школьнікаў. Шмат выходзіць кніг менавіта з такім адрасам. Падказвайце, што нам перакладаць на башкірскую мову, на што звяртаць большую ўвагу.

Я сябрую з перакладчыцай і паэтэсай Святланай Быкавай. Менавіта яна шмат зрабіла ў Беларусі для прадстаўлення башкірскай паэзіі. Праз яе працу беларускія чытачы і ў «Літаратуры і мастацтве», і ў іншых вашых выданнях адкрываюць свет башкірскай нацыянальнай літаратуры. Дзякуй Святлане Быкавай за гэтую сапраўды самаахварную, напружаную творчую працу.

Зухра БУРАКАЕВА, празаік, старшыня Саюза кінематографістаў Рэспублікі Башкартастан:

— Столькі ўражанняў і эмоцый, гэтулькі знаёмстваў у час нашай паездкі ў Мінск!.. Адкрыла для сябе шмат новага, рада, што пазнаёмілася з кінастудыяй «Беларусьфільм». Многія творчыя праекты мы ўжо абмеркавалі ў дарозе, вяртаючыся з Беларусі. Канешне ж, было б выдатна, калі б хаця дакументальная стужка пра Башкартастан была знята на «Беларусьфільме». Прыкладам, пра нашых землякоў, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Гульназ КУТУЕВА, паэтэса:

— Дні башкірскай літаратуры ў Беларусі натхнілі мяне на новыя паэтычныя творы. Ужо напісала першы верш. Выклала свае ўражання і пра тое, як захоўваецца ў Беларусі гістарычная, ваенная памяць, і пра Мінск. У час паездкі некалькі разоў, не толькі ў музеі Вялікай Айчыннай вайны, чула пра разбурэнні, руіны беларускай сталіцы, з якімі сустрэлася вызваліцель ў 1944 годзе... Напісала пра тое, што ў Беларусі, у горадзе-героі Мінску жывуць людзі, якія трывала захоўваюць сілу, моц сваіх гістарычных каранёў. Зрабіла падрадоўнік і пераслала верш сваім новым беларускім сябрам. Буду рада, калі мае вершаваныя радкі загучаць па-беларуску. Можна быць, з гэтага твора вырасце і немалы паэтычны «Беларускі шыхат»...

Дзякуй беларусам за цёплы прыём!

Міляуша КАГАРМАНАВА, патэса:

— Адкрыла для сябе цікавых беларускіх паэтаў. Абавязкова перакладу на башкірскаю мову вершы Канстанцін Буйло, Яўгені Янішчы, Эдзі Агняцвет, Еўдакіі Лось, Веры Вярыбы, Раісы Баравіковай... У Башкартастане творы мастацкай літаратуры актыўна друкуюць і грамадска-палітычныя перыядычныя

выданні. Шмат месца літаратуры аддае і наш башкартастанскі жаночы часопіс. Для яго і перакладу творы сваіх беларускіх папелчніц на літаратурным цэху — як з ліку тых, хто раней працаваў у літаратуры, так і маіх сучасніц.

Святлана ЧУРАЕВА, старшыня секцыі рускай літаратуры Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан:

— Даведалася, што ў вас, у Беларусі, актыўна развіваецца руская літаратура. Веру, што мы знойдзем кропкі судакранання ў супрацоўніцтве нашых паэтаў і перакладчыкаў.

Мунір КУНАФІН, празаік, галоўны рэдактар часопіса «Агідэль»:

— Нашаму часопісу «Агідэль» сёлета споўнілася 100 гадоў. Мы беражліва ставімся да гэтага выдання і яго векавой гісторыі. Вашаму беларускаму часопісу «Польмя» яшчэ споўнілася сто гадоў. Канешне ж, будзем абменьвацца перакладнымі публікацыямі. Я ўжо павёз з Беларусі частку творчага партфеля з паэтычнымі і празаічнымі здабыткамі сучасных беларускіх пісьменнікаў. Пазнаёмлюся сам, уважліва прачытаю ўсе творы і перадам калегам на пераклад. Штосьці і сам гатовы перакласці.

Юрый ГАРУХІН, заслужаны работнік культуры Рэспублікі Башкартастан, празаік, галоўны рэдактар часопіса «Бельскія прасторы»:

— Рады, што пазнаёміўся з беларускім часопісам «Нёман», які выходзіць у Беларусі на рускай мове. Ведаю, што гэта выданне з багатай гісторыяй, часопіс, які ў свой час узначальваў народны пісьменнік Беларусі, добра вядомы на постсавецкай прасторы драматург Андрэй Макаёнак. Спадзяюся, што мы па-сябруем з гэтым выданнем. Хацелася б падрыхтаваць абменныя нумары нашых часопісаў.

Танзіля ДАЎЛЕТБЕРДЗІНА, намеснік старшыні Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан:

— Мы падаравалі ў час Дзён башкірскай літаратуры ў Беларусі ладны стос кніг Нацыянальнай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь. Так што башкірам можна смела шукаць у вашай галоўнай кніжніцы творы на роднай мове і ўспамінаць родны край. Дарэчы, і з сабою мы шмат беларускіх кніжных выданняў вярнём. І на беларускай, і на рускай мовах. Абавязкова перададзім гэты скарб у нашу галоўную бібліятэку. Кнігі стануць тымі сябрамі, што будучы адкрываць новы мастацкі свет Беларусі ва Уфе, у Башкартастане.

Альфія ЮЛЧУРЫНА, народная артыстка Рэспублікі Башкартастан:

— Каб вы ведалі, як мне прыемна было ўдзельнічаць у Днях башкірскай літаратуры ў Беларусі!.. Я ў розных залах, у розных аўдыторыях з асаблівым хваляваннем выконвала песні, якія звязваюць мяне і ўсіх нас з гістарычнай памяццю. І бачыла слёзы, чула затоенае дыханне, калі спявала вашу родную «Белавежскую пушчу». Дзякуй вам, беларусы, што вы ёсць!.. Дзякуй Богу, што кіраўніком вашай краіны з'яўляецца такі працалюбівы, такі мудры палітык, як Аляксандр Рыгоравіч Лукашэнка. Мы шмат добрага ўбачылі ў вашай рэспубліцы. І цпер, ужо ва Уфе, дома, жывём уражаннямі ад паездкі, ад таго цёплага прыёму, які нам аказалі беларускія пісьменнікі, Саюз пісьменнікаў Беларусі! Нізкі ўсім вам паклон!..

Запісаў Кастусь ЛЕШНІЦА
Фота Кастуся ДРОБАВА і Віктара ІВАНЧЫКАВА

Эмацыянальны выбух для дзяцей і дарослых

Тэатральны сезон толькі пачаўся, і найбліжэйшыя прэм'еры не хутка — разважаюць пра тэндэнцыі не мае сэнсу. Але нават калі ў тэатры зацішыцца, хочацца яго любіць і шукаць тое адметнае, што дазваляе не губляць веру ў сілу гэтага мастацтва і жыцця наогул. Таму можна звярнуцца да прэм'ер мінулага сезона і аўтараў, якія найбольш здзівілі. Здзівілі ў добрым сэнсе, дапамагаючы душэўна ўзняцца над будзённасцю. І тут адразу згадваюцца два спектаклі ў Беларускам дзяржаўным тэатры лялек. Спектаклі для дзяцей — і што тут такога здзіўнага? У ляльчым жа іх ці не большасць у параўнанні з тымі, якія значацца як спектаклі для дарослых... Дзіва дзіўнае палягае ў тым, што гэтыя два дзіцячыя спектаклі паставіў рэжысёр, які дагэтуль ствараў адметныя пастаноўкі для дарослых, прычым такія, што часам нават запятыя тэатралаў яны маглі прымусіць зніжаць і жыць пад ульывам убачанага досыць доўгі час. Канешне, гаворка пра Яўгена Карняга. Менавіта ён здзіўіў найбольш, калі прадставіў спектаклі «Прададзены смех» і «Разумны сабакка Соня»: і не толькі самім фактам звароту да маленькіх глядачоў.

Рэжысёр, за якім замацаваўся імідж эксперыментатара, хоць усё ж гэта хутчэй праява асаблівай эстэтыкі і аўтарскага стылю, калі мы кажам пра яго найбольш вядомыя і ўпадабаныя публікай спектаклі, што пастаўляюць у розных беларускіх тэатрах: «Інтэр'ю з ведзьмамі», «Бетон», «Шлюб з ветрам», «Пачупкі», «Запіскі юнага ўрача...». Чалавечы дух існуе і дзейнічае ў абстрактнай прасторы, як правіла паўзмрочнай, выклікае моцную эмоцыю (прычым і ў тых, хто прымае такі тэатр, і ў тых, хто не прымае) і выкрышталізуе думку, з якой выходзіць пасля прагляду. Зусім не па-дзіцячы. Сур'ёзны рэжысёр са сваім светаадчуваннем і стылем.

І вось з'яўляюцца два спектаклі Карняга для дзяцей у Беларускам дзяржаўным тэатры лялек. Яны зусім іншыя вонкава — яркія, прыгожыя. Пры тым, што таксама зроблены ў супраць з мастачкай Таццянай Нерсісян. Здаецца, што для рэжысёра прыйшоў час змяніцца і, замест таго, каб аздадзіць, проста дарыць радасць. Але ж ці так гэта на праўду? Што стаіць за гэтымі зменамі?

Па-першае, канешне, узрост глядачоў. Ён шмат што вызначае ў тэатры, а стварыць добры дзіцячы спектакль, на якім бы не сумавалі і бацькі з бабулямі, прыводзячы малых, — справа не толькі высокага прафесіяналізму, але ў нейкім сэнсе выклік для аўтара, які з гэтай аўдыторыяй яшчэ не працаваў. Аўдыторыя складаная, а яе трэба заахоўваць сядзець у зале больш за гадзіну...

Узраставае катэгорыя спектакля «Прададзены смех» пазначана як «6+». Гэта гісторыя, якую распавёў пісьменнік Джэймс Крус. Мне здаецца, што ўсё ж больш для падлеткаў, бо сур'ёзна. Нездарма яна кранула дарослых не менш, чым дзяцей. А, што ведае, можа, і больш, бо, акрамя сюжэта, на спекулю свядомасць накладваюцца яшчэ і алюзіі ды адсылкі, закладзеныя рэжысёрам па ходзе спектакля, — такая інтэлектуальная гульня з бацькамі, якія прывялі дзяцей у тэатр, каб не было сумна. І сумаваць не даводзіцца нікому, нават самым маленькім, якія, можа быць, не цалкам разумеюць сэнс. Але па ходзе спектакля іх чакаюць цікавыя хады, павароты і цудоўныя лялькі, што ўцягваюць у дзею.

Хлопчык Цім Талер умеў смяцца ад душы. Яго дзіўны смех запальваў радасцю сэрцы тых, хто быў побач. Але Цім не адчуваў шчасця, асабліва калі пасля смерці таты застаўся з мацахай, якая яго не любіла. А любому дзіцяці хочацца, каб яго любілі. Любіць, напэўна, тых, хто багаты. І аднойчы Цім знаходзіць грошы, з якімі ідзе на іпадром, яго стаўка выйграе. Цім радуецца, яшчэ не разумеючы, што трапіў у пастку. Барон Трэнч хоча атрымаць смех Ціма, пазбавіўшы яго назаўсёды

асаблівага дару... Бедны маленькі Цім стаў зусім няшчасны.

Ціма сапраўды шкада — яго лялька самая маленькая сярод іншых. Але яна такая крохкая і рэальна завяданая: калі ён радуецца, то ў яго бадзёра ўздымаюцца ручкі. І гэта чуд, бо ў самыя напружаныя моманты актёр Дзмітрый Чуйкоў сыходзіць у цень. Лялька нібыта ажывае, становіцца самастойнай і вельмі прывабнай — што ні кажы, а гэты малы ўдее радаваць. Актэнт, які працуе: не дае галоўнаму герою згубіцца ў велічыні і стракатасці персанажаў, прысутных на сцэне і па-за ёй.

Каларытныя, яркія і нават гламурныя тры апавядальніцы, якія ўводзяць у сюжэт і час ад часу праваюць на адвольныя эмоцыі. Але ўсім сваім выгодам і паводзінамі яны страшнае могуць ператварыць у камічнае і гратэскавае (гэта ўжо для дарослых) і страката-высёлае (для маленькіх), бо на сцэне павінна панаваць радасць, нягледзячы ні на якія сюжэтныя выкрутасы. Паколькі інсцэніроўку рэжысёр ствараў сам, то адаптаваў яе так, каб не моцна абцяжарваць глядача, калі той паглыбляецца ў сюжэтную лінію. Сюжэт тут не проста распавядаюць, яго ў большай ступені паказваюць і абазначаюць сімвалічна ды нават музыка. І тут ты пазнаеш рэжысёра, які застаўся сабой і пры сваіх задачах.

Таму што «Прададзены смех» — глыбокая гісторыя, а спектакль даволі працяглы — на два акты. Трымаць увагу маленькага глядача дапамагае рваны рытм спектакля. Распавед падмацаваны метафарычным увасабленнем. Градус зацікаўленасці і ўцягнутасці ў дзею

«Прададзены смех».

падтрымліваюць то звароты да публікі з простымі пытаннямі, то актёрскі інтэрактыў у самой зале, калі кожны глядаць становіцца ўдзельнікам таго, што адбываецца, — напрыклад, перадае ліст, каб Цім паспеў збегчы з-пад варты барона. На радасна-стракатым фоне адбываюцца сапраўдныя жахі: барон Трэнч узнікае там, дзе яго не чакаеш, а жудасныя лапы раптоўна вылазяць з цэмыры, калі ніхто не чакаў небяспекі... Ды і самі героі вельмі розныя. Некаторыя

ролі выконваюць актёры, а некаторыя ўвасаблены з дапамогай лялек. І яны таксама здзіўляюць. Вось вам мацаха — ну, сапраўдная змяя, здольная ўкусіць сваім зубам. Фрау Бербер надзімаецца ў пышку на нашых вачах, Крашывір з яркімі вачыма — гэта яго асабістая ўласцівасць, якая таксама прыцягнула ўвагу барона Трэнча. А вось Рыкерт, успрымаецца як абсалютна чалавечны. Таму што не павінна быць так, каб у няшчаснага сіраты не было на яго абаперціся ў жыцці. І не павінна быць такога жыцця, што чалавек развучыўся радавацца.

Гэтая гісторыя для дарослых дзяцей. І для дзяцей, якія не паспелі стаць дарослымі. Звышзадача — аб'яднаць і зацікавіць глядачоў розных узроставых катэгорый — выканана. Але не адно яна, бо спектакль — толькі пачатак размовы, што адбудзецца ў малых з мамамі і татамі, якім дакладна будзе аб чым парамаўляць з дзецьмі. А гэта значыць, што спектакль працягне працаваць і пасля заканчэння. Што абсалютна па-карнягаўску.

І вось новая амбіцыйная мэта для рэжысёра: пастаноўка з пазнакай узросту ад «3+». Што тут ставіць, шмат хто падумае, а некаторыя з такім падыходам і спрабуюць. Але ж не спытайцеся рабіць высновы. Бо спектакль «Разумны сабакка Соня» бацькам падабаецца не менш, чым дзецям. Можа, таму, што дапамагае ўспомніць маленства — тыя моманты спасціжэння свету, калі ён адкрываўся з нечаканага боку, прымушаючы рабіць высновы пра тое, што можа быць прыемна, што карысна, а што небяспечна. Калі мы вучыліся лепш разумець вонкавыя абставіны, сябе і іншых.

Галоўны герой — прыдуманы дзіцячым пісьменнікам Андрэем Усачовым сабакка Соня, на сцэне маленькі-маленькі персанаж — лялька больш падобная на мяккую цацку, якую хочацца прыціснуць да сябе, гладзіць ды люляць. Соня пачынае жыць і вылучае свет, прыстаювае пад яго свае паводзіны. Але ж гэта не так проста, калі ёсць гаспадар кватэры, у якой уладарыць Соня, і ёсць шмат якіх абмежаванняў і правілаў паводзінаў з людзьмі ды іншымі сабакамі. Нават вельмі вялікімі. Але яны Соні не роўныя.

Соня — персанаж настолькі складаны і шматгранны, што да актрыцы Наталлі Кот-Кузьмы, якая агучвае думкі малечы, далучалася Ганна Гаспадарык, а яшчэ і Уладзіслаў Соладаў (гэта адзін склад), які пераўвасабляецца ў Івана Іванавіча, ён ходзіць на працу і пакідае час ад часу Соню дома аднаго. Тут і пачынаецца самае цікавае, а па вяртанні гаспадар здзіўляецца кемлівасці Соні. І не толькі ён, бо здарэнні з удзелам Соні абмяркоўваюць іншыя сабакнікі. На пачатку спектакля яны выходзяць на прагулку са сваімі гадванцамі — сабакам нават можна паглядзіць, калі яны крочаць праз усю глядзельную залу! Малыя глядачы адразу пачынаюць усміхацца — далей, што б ні рабілася ў зале, яны ўключаны ў працэс. Спектакль уцягвае глядачоў інтэрактыўна і нават гульнямі з сабакамі, якія перыядычна выбягаюць (вылятаюць, выкочваюцца) да глядацкіх крэслаў. Усё пралічана і разлічана, што і калі павінна адбывацца, каб трымаць увагу малых і крыху аздадчаваць

актуальнымі для Соні пытаннямі: што лепш — быць маленькім ці вялікім, каго баяцца іншыя сабакі, коткі і нават людзі? Як вялікі сабакі ставяцца да таго, што на іх надзяваюць наморднік?.. Вялікі і злы будзюг Макс гэта нават глумачыць не стаў. Калі яго лапы цягнуцца ва ўсе ўваходы, то зразумела: маленькай істоце прасцей схавацца і стаць недасяжнай. А яшчэ з ёю больш захочуць пагуляць...

За выхаваннем Соні назіраць не проста цікава, бо ты сам задумваешся над яе простымі пытаннямі. Каб рабіць нешта правільна, Соні трэба гэта асэнсаваць. Зразумець сутнасць, вясцці лагічную сувязь паміж прычынай і вынікам, каб дзейнічаць рацыянальна. Каб стаць самым лепшым сабакам у свеце, Соня вучыцца думаць, а калі пачынаеш думаць, то становішся больш разумным. Тады можаш на ўласным прыкладзе вучыць дзетак, якія глядзяць збоку. Яны нават удзельнічаюць у навучанні, калі разам гучна чытаюць словы. Альбо як у выпадку з электрычнай разеткай: калі

«Разумны сабакка Соня».

зразумеў небяспеку то не палезеш туды, дзе жыве злы ток. Дзеці кожны раз адчуваюць небяспеку, і шчыра за Соню перажываюць: гамоняць, даюць парадзі і нават крычаць з месцаў.

Розныя эпізоды спектакля лёгка трансфармуюцца адзін у другі, за гэтым таксама цікава назіраць і захапляцца вынаходлівасцю стваральнікаў і яркасцю вобразаў як людзей, так і сабак. Яшчэ больш яркасі! Яшчэ больш энергетыкі! Музыка, словы. І больш ўключанасці нават на тактыльным узроўні. Усё гэта з павучальнай думкай, але без нудотнага маралізатарства. Таму што Соня — персанаж вясёлы, хоць і разважлівы. Часам здаецца, нават схільны да філасафічнасці, бо працэс сталення гэтага вымагае так ці інакш, калі хочаш выхаваць добрага, прыстойнага і разумнага гадванца і чалавека — дзеля гэтага ўсё ж і задумана. Не быў бы гэта Карняг.

Яго работы для дзяцей абсалютна адразныя, але такія ж таленавітыя і разумныя, як і ранейшыя спектаклі, якія часам называлі мудрагелістымі. Але жыццё паказвае, што такую метафарычную і сімвалічную мудрагелістасць дзеці счытаюць часам лепш за дарослых. І ім гэта падабаецца. Падабаецца не толькі гульня. Ім падабаецца адразу ж задаваць пытанні: што добра, а што кепска ў гэтым свеце, дзе кожнага чакаюць свае выпрабаванні і прыгоды. Яны задумваюцца. А звычка думаць — вельмі карысны навык па жыцці. Ёсць розныя срокі яго падтрымліваць у дарослых. У тым ліку ў гэтым дапамагае тэатр. І спектаклі Яўгена Карняга для любога ўзросту, таму што яны развіваюць чулівасць і фантазію, вобразнае мысленне і даюць моцны эмацыянальны выбух.

 Ларыса ЦІМОШЫК,
фота аўтара

Арыгінальны літаратуразнавец і фалькларыст

Міколы Грынчыка ўжо няма з намі амаль чвэрць стагоддзя. Калі прааналізаваць гісторыю беларускай навукі і культуры XX і пачатку XXI стагоддзяў, то атрымаеца, што ён уваходзіць у лік 15 самых таловітых дзеячаў яе. Да ўсяго быў фалькларыстам, каардынатарам літаратуразнаўчых і фалькларыстычных даследаванняў, найбуйнейшым спецыялістам па гісторыі, шляхах развіцця вершаскладання і цудоўным педагогам. Заслужаным дзеячам навукі БССР стаў у 44 гады. Энциклапедычна падрыхтаваны, шырока і разнастайна эрудзіраваны, стварыў школу па даследаванні рэгіянальных асаблівасцей літаратуры і фальклору, падрыхтаваў вялікую колькасць высокакваліфікаваных дацэнтаў і прафесараў.

Малая радзіма яго — цяперашняя вёска Быцень Івацвіцкага раёна Брэсцкай вобласці. Нарадзіўся 1 жніўня 1923 года ў вялікай нават па тым часе сям'і Міхаіла Грынчыка — 11 душ. Спачатку вучыўся ў мясцовай школе, а потым, як найлепшы вучань павета, у Варшаве, куды паслаў за казенны кошт. Пасля верасня 1939 года вучоба прадоўжыў у першай Слонімскай беларускай школе, а затым перавёўся ў Косаўскую сярэднюю.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, Міколу Грынчыку ішоў 18-ы год. З 1942 года звязаны з маладзёжным падполлем Слоніма, а з сакавіка 1943-га стаў сувязным, а потым і агентурным разведчыкам партызанскага атрада «Савецкая Беларусь» брыгады імя П. К. Панамарэнкі. Пасля вызвалення Беларусі кароткі час працаваў сакратаром Быцёнскага сельсавета, а з ліпеня 1944 года служыў у Чырвонай арміі, удзельнічаў у вызваленні Польшчы. У час дэсантнай аперацыі пад Варшавой быў цяжка паранены і дэмабілізаваны.

У 1946—1947 гадах Мікаіла Міхайлавіч загадаў аддзелам сацыяльнага забеспячэння Быцёнскага райвыканкама. Здаўшы экстрэмныя экзамены за курс сярэдняй школы, у 1948-м паступіў на філалагічны факультэт Гродзенскага педінстытута. Закончыўшы яго, два гады настаўнічаў у гарадскім пасёлку Вялікая Бераставіца. У 1954 годзе паступіў у аспірантуру Інстытута літаратуры Акадэміі навук Беларусі.

З 1957 года быў навуковым супрацоўнікам гэтага інстытута. Абараніў кандыдацкую дысертацыю «Максім Багдановіч і беларускі фальклор». У 1970 годзе стаў доктарам філалагічных навук

і ўзначаліў кафедру беларускай літаратуры Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта. З 1980-га — загадчык кафедры літаратуры Мінскага інстытута культуры. Адначасова ў 1973—1986 гадах ён быў галоўным рэдактарам рэспубліканскага зборніка «Беларуская літаратура».

У друку дэбютаваў артыкулам «Выдатны вучоны», змешчаным у газеце «Гродзенская праўда» 29 красавіка 1951 года. Праз сем гадоў пачаў стала займацца літаратурнай працай. Тэмамі яго даследаванняў былі народнасць літаратуры, яе ўзаемазвязь з фальклорам, шляхі развіцця беларускага вершаскладання. Безумоўна, гэтым аспектам узаемадзеяння былі прысвечаны большасць яго навуковых работ, у тым ліку кандыдацкая і доктарская дысертацыі, што стала асновай грунтоўных манаграфій, якія не страцілі актуальнасці.

Гэта тычыцца і яго кнігі «Максім Багдановіч і народная паэзія» (1963). Невыпадкова Алег Лойка ў канцы свайго артыкула «Багдановіч Максім Адамавіч» у «Беларускай энцыклапедыі», прыводзячы спіс літаратуры аб жыцці і творчасці яго, ставіць яе на другім месцы, а на першым — артыкул Івана Замоціна, апублікаваны ў 2-м і 3-м нумарах часопіса «Узвышша» ў 1927 годзе. Дарэчы, на трэцім і чввёртым месцах згадваюцца два даследаванні М. Грынчыка: доктарская дысертацыя «Фальклорныя традыцыі ў беларускай дакастрычніцкай паэзіі» і кніга «Шляхі беларускага вершаскладання».

Вельмі важна, што манаграфія прысвечана пытанням сувязей творчасці Максіма Багдановіча і беларускага фальклору. У ёй шырока асвятляліся

Мікола Грынчык.

творчы шлях паэта і ягоруля ў барацьбе за перадавыя прынцыпы рэалізму і народнасці. Ідэйна-творчыя пошукі Максіма Багдановіча разглядаліся ў непасрэднай сувязі з характэрнымі з'явамі літаратурна-грамадскага жыцця пачатку XX стагоддзя.

На падставе дэталёвага аналізу яго творчай спадчыны Мікола Грынчык прыйшоў да наступных высноў: «Пачынаючы ўжо з першых літаратурных спроб («музыка»), паэт трактуе фальклор як адзін з важных духоўных здыбткаў народа і лічыць яго адным з істотных крыніц паглыблення народнасці літаратуры...»

Ад зацікаўленасці фальклорам Багдановіч паступова пераходзіць да грунтоўных роздумаў аб шляхах развіцця беларускай нацыянальнай культуры. З рэвалюцыйна-дэмакратычнай пазіцыі эстэтыкі трактуе паэт праблему вытокаў мастацтва; народ не толькі стваральнік і верны хавальнік нацыянальных традыцый, але адзін і сапраўдны носіць прагрэсу ў мастацтве...

Ва ўмовах небывалага ўздыму нацыянальна-вызваленчага руху, зварот пьсьменнікаў да фальклору з'яўляўся адным з надзейных шляхоў плёнага развіцця беларускай літаратуры,

захапаны яе самабытнасці і ізаляцыі ад варажых уплываў».

Сімвалічна, што першымі аўтарамі станючых рэцэнзій на манаграфію сталі адзін з самых арыгінальных беларускіх паэтаў і літаратуразнаўцаў Алег Лойка і таленавіты беларускі літаратуразнавец Уладзімір Казбярук.

Праз год пасля выхаду згаданай манаграфіі з'явілася кніга М. Грынчыка «Аркады Куляшоў. Крытыка-біяграфічны нарыс», якая стала фактычна першай аб гэтым выдатным паэце. Галоўная вартасць яе ў тым, што вызначаны найбольш характэрныя асаблівасці творчага метаду і стылю пісьменніка, раскрытае «сакрэт» неаслабнага эстэтычнага ўздзеяння яго вершаў і паэм. Са станючымі водгукамі на гэтае выданне вытупілі кандыдат філалагічных навук Іван Кудраўцаў («Сэрцам народжанае», «Беларусь», 1964, № 9) і загадчык рэдакцыі выдавецтва «Навука і тэхніка» Георгій Юрчанка («Пра паэта зайздроснага лёсу», «ЛіМ», 1964, 5 мая).

Міколу Грынчыка вельмі цікавіла і тэма гісторыі і развіцця беларускага вершаскладання. Вынікам яго даследаванняў у гэтым напрамку стаў выхад кнігі «Шляхі беларускага вершаскладання». У манаграфіі аналізуюцца пытанні заматывавання сілаба-танічных і танічных прынцыпаў у паэзіі пачатку XX стагоддзя. Асаблівасці асноўных версіфікацыйных сістэм разглядаюцца ў сувязі з фармальнымі традыцыямі і характэрнымі з'явамі суседніх славянскіх літаратур. Павышэнню каштоўнасці кнігі садзейнічае тое, што выяўленча-мастацкія функцыі вершаваных форм і прыёмы раскрытае адначасова з аналізам пытанняў творчай індывідуальнасці паэта, яго эстэтычных поглядаў і грамадскай пазіцыі.

А яшчэ Мікола Грынчык — суаўтар сямі падручнікаў па літаратуры для студэнтаў ВУНУ. Яго не стала 12 кастрычніка 1999 года. На малой радзіме Мікаіла Міхайлавіча яго імем названа вуліца, а на родным доме ўстаноўлена мемарыяльная дошка.

Эмануіл ЮФЕ

Шабля Расула

Іншы раз у размове з калегамі, якія распавядалі пра сваё блізкае знаёмства з пісьменнікамі Каўказа, я пытаўся: — А ў цябе колькі шабляў, якія табе падарыў хто-небудзь з каўказскіх пісьменнікаў? Ну, напрыклад, Расул Гамзатаў?

Расул Гамзатаў якраз вылучаўся тым, што дарыў сваім сябрам шаблі ці буркі.

— Ніводнай.

— І ў мяне ўсяго толькі адна.

Гэтую шаблю Расул Гамзатавіч уручыў мне пасля выхаду ў свет чатырохтомніка сваіх твораў, надрукаванага ў выдавецтве «Советский писатель». Я быў рэдактарам збора, двойчы прыязджаў у Махачкалу, працуючы над ім, і Расул Гамзатавіч палічыў, што мяне варта адзначыць шабляй.

Дарэчы, гэта была цікавая карціна, калі я з шабляю ў руках прыйшоў на даглед рэчаў у маскоўскім аэрапорце «Унукава». У Махачкале на шаблю ніхто не звярнуў увагі, тым больш службовая «Волга» падвезла мяне адразу да трапа ў самалёт. Гасцей Расула Гамзатава ў махачкалінскім аэрапорце не даглядалі.

— Ідзіце і атрымаеце дазвол на зброю, — сказаў адзін з даглядчыкаў. — Гэта вунь там.

Ён паказаў, куды трэба ісці.

На шчасце, шабля аказалася не сапраўднай зброяй, і мне лёгка выдалі

даведку, што я магу ісці са сваім сувенерам куды заўгодна.

Я і пайшоў: у адной руцэ пакет з каньём «Расія» ў фарфоравай бутэльцы, у другой — шабля.

Было гэта якраз напярэдадні васьмідзесяцігоддзя Расула Гамзатава, якое шырока адзначалася ў Махачкале і Маскве. Паэт ужо цяжка хварэў, але, тым не менш, прысутнічаў на ўрачыстым вечары ў канцэртнай зале гасцініцы «Расія». Яе, між іншым, ужо няма, цяпер там парк «Зараддзе».

А ў Махачкале Расул Гамзатаў прымаў нас у сваім доме. Ён нават правёў мяне ў рабочы кабінет на другім паверсе, куды не пускаў нікога.

— Кабінет для пісьменніка — інтымнае месца, — сказаў ён мне. — Я тут сам насам з аркушам чыстай паперы, і гэтага ніхто не павінен бачыць. Пазней чытачы ўбачаць вершы, і тыя толькі ў свой час.

Я паківаў у знак згоды.

За сталом нас частавалі чуду — блінцамі з тварагом, прыгатаванымі сваячкамі Гамзатава.

— Па тым, як дзяўчына ўмее гатаваць чуду, у нас перад вяселлем выяўляюць вартасць маладой, — сказаў Расул. — Смачныя чуду падала гасцяям на стол — можна браць у жонкі.

— Вельмі добры звычай, — згадзіўся я. — Трэба было б распаўсюдзіць яго на Беларусь.

— У вас ёсць свае, — усміхнуўся Гамзатаў. — Не можа быць, каб не было.

Канешне, гэта так. Я чуў ад многіх людзей, што Расул Гамзатаў сапраўдны мудрэц. Прычым мудрэц вельмі дасціпны. За тым сталом госці смяяліся ледзь не пасля кожнай яго заўвагі.

— Расул Гамзатавіч, як вам цяпер пішуцца вершы? — спытаўся я.

— Вершы пішуцца, — уздыхнуў паэт. — Перакладчыкаў няма. Усе памерлі — Грэбнеў, Салаухін, Казлоўскі...

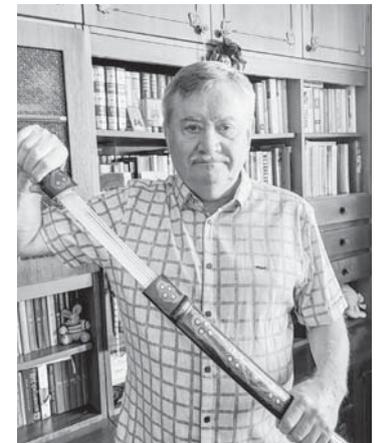
— А маладыя?

— Маладых трэба выгадаваць. Гэта як з вінаграднай лазой, якую знішчылі падчас барацьбы з п'янствам. Новую лазу вельмі доўга вырошчваюць... Дзякуй табе за чатырохтомнік. Гляджу на яго і сам сабе зайздросіць.

— А я зайздросіць таму, як паэта Гамзатава вітае малады Дагестана. Такой пашаны мала хто ўдастоіваецца.

Мне яшчэ пры першай сустрэчы кінулася ў вочы, што на набярэжнай Махачкалы з Гамзатавым вітаўся амаль кожны махачкалінец: «Салам, Расул!» І гэта тычылася не толькі сталых людзей, але і маладых хлопцаў і дзяўчат.

— Эх, не тое я пакаў у банк, — уздыхнуў Гамзатаў. — Трэба было маладосць заместа рубля класці. Шкада, што мы зараз пойдзем рознымі шляхамі. Ты — у самалёт, а я — у бальніцу.

Паэт цяжка хварэў, і яго гумар быў доўжы сумны.

— Вось маё сапраўднае пасведчанне асобы, — узважыў у руках чатырохтомнік Гамзатаў. — Толькі яго скажа, хто ты і чаго варты. Дарэчы, у ім вельмі добрыя ілюстрацыі. Як прозвішча мастака?

— Касмынін.

— Дай Бог яму здароўя! На развітанне хачу табе сказаць: самае прыгожае ў жыцці — твар сябра.

Гэтыя словы я запомніў на ўсё жыццё.

Алесь КАЖАДУБ
Фота даслана аўтарам

Погляд скрозь час

Падчас правядзення Дня беларускага пісьменства ў Гарадку прайшла традыцыйная Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя «Гарадоцкія чытанні — 2023». У навуковым мерапрыемстве прынялі ўдзел вядомыя вучоныя-гуманітары нашай краіны. Даследчыкі выступілі з дакладамі пра гісторыю краю, творчасць ураджэнцаў Гарадоччыны, расказалі пра асаблівасці мясцовага маўлення, рэгіянальнай культуры, духоўнай спадчыны. Асаблівасць імпрэзы складала тое, што ў ёй бралі ўдзел прадстаўнікі раёна. Адным з самых яркіх і запамінальных выступленняў стаў доклад вучаніцы 5 класа сярэдняй школы № 1 імя І. Х. Баграмяна г. Гарадка Ксенія Захаравой. Дзяўчынка правяла глыбокае даследаванне гісторыі свайго дома і падзялілася вынікамі даследчай працы з прысутнымі, сярод якіх было нямала вучняў з розных школ раёна. Нягледзячы на юны ўзрост, кола інтарэсаў у дзяўчынікі даволі шырокае. Яна цікавіцца гісторыяй Вялікай Айчыннай вайны, займаецца вывучэннем медалёў, ордэнаў, а таксама іх калекцыяніруе. Ці не сапраўдны гісторык расце?! Займаецца вывучэннем англійскай мовы, становілася дыпламантам І ступені школьных і раённых алімпіяд па беларускай і рускай мовах. Маленькая даследчыца захапляецца творчасцю Уладзіміра Караткевіча, прымала ўдзел у рэспубліканскім конкурсе юных чытальнікаў «Жывая класіка», дзе стала дыпламантам трэцяй ступені абласнога этапу. Вось такая яна, Ксенія Захарова, — захопленая пазнаем школьніца, апантаны пошукамі і адкрыццямі эрудыт.

Ігар КАПЫЛЮЎ,
дырэктар Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН Беларусі

Падзяка ад арганізатараў канферэнцыі.

Ксенія ЗАХАРАВА

Мой дом — дом знакамітага земляка Леаніда Дзяржынскага

з ім і сынамі пасля вайны неаднарадова прыежджала ў Гарадок у госці да маёй прабабулі, у дом, які раней належаў яе бацьку. Каб удакладніць інфармацыю аб прыналежнасці дома, мы з мамай звярнуліся ў Бюро па дзяржаўнай рэгістрацыі і зямельным кадастры ў Гарадку і запыталі інфармацыю пра былых уласнікаў дома. І, сапраўды, у дэведцы аб гісторыі аб'екта нерухомай маёмасці № 60-23/39 першым уласнікам быў зафіксаваны Леанід Іванавіч Дзяржынскі. Пасля я наспрабавала знайсці якую-небудзь інфармацыю пра нашага земляка ў Гарадоцкім раённым краязнаўчым музеі, але, на жаль, пра яго нічога не захавалася, толькі ўспамін Барыса Вяроўскага, паэта, ветэрана Вялікай Айчыннай вайны, пад назвай «Кампазітар», у якім апісвалася, як вядомы савецкі кампазітар Іван Іванавіч Дзяржынскі (брат Леаніда Іванавіча) прыежджаў да сваіх родных у Гарадок. Захавалася газета «Культура» з артыкулам «Мы тут проста гнёзды звлі...» з вываі дома і інтэрв'ю маёй прабабулі пра куплю дома ў братоў Дзяржынскіх. На дацягнутым я не спынілася. Вырасла знайсці сваякоў Леаніда Іванавіча.

На той момант я ўжо ведала прозвішча дачкі Леаніда Іванавіча. У сацыяльнай сетцы «ВКонтакте» разам з мамай мы знайшлі некалькі чалавек з такім жа прозвішчам, адправілі ім паведамленні. Нам адказала дзяўчына Марыя, яна аказалася дачкой аднаго з сыноў Асканія Леанідаўна Кубацян, які разам з ёй і старэйшым братам прыежджаў у Гарадок. Марыя звязала нас са старэйшым братам свайго бацькі Сцяпанам Рыгоравічам Кубацьянам.

1 красавіка 2023 года ў Санкт-Пецярбург адбылася наша сустрэча. Сцяпан Рыгоравіч вельмі ветліва сустрэў нас. Размясціліся мы ў яго кабінце, дзе служалі зямельныя гісторыі, успаміны пра наш Гарадок, у якім ён не раз бываў са сваёй маці, і Леаніда Іванавіча. З апавяданняў мы даведаліся, што Леанід Іванавіч Дзяржынскі нарадзіўся 29 красавіка 1891 года і нейкі час жыў у Гарадку Віцебскай вобласці. Скончыў гімназію ў горадзе Гельсінгфорс у Фінляндыі, юрыдычны факультэт Імператарскага Санкт-Пецярбургскага ўніверсітэта. Атрымаў імя Шаліяпіна

ад Імператарскай драматычнай школы пры Александрынскім тэатры. Вывучыў французскую, нямецкую, англійскую і польскую мовы. Быў прафесійным літаратарам, тэатральным артыстам, чытальнікам-дэкламатарам. Нейкі час служыў губернерам пры графіні Шырской-Шахматавай. Быў на «кароткай назе» з такімі вядомымі людзьмі, як Д. Д. Шаस्ताковіч, В. П. Салаўёў-Сядой. З'яўляўся членам Саюза пісьменнікаў. Друкаваўся з 1922 года. Галоўным чынам займаўся музычнай драматургіяй. Адны з першых буйных твораў — лібрэта опер «Ціхі Дон», «Паднятая ціліна» (па рамане М. А. Шолохава), «Мяцеліца» (па матывах апавесці А. С. Пушкіна), «Князь-возера», «Навальніца» (па п'есе А. Н. Астроўскага), «Далёка ад Масквы» (па рамане В. Н. Ажаева) і інш. Родны брат савецкага кампазітара Івана Іванавіча Дзяржынскага, аўтар лібрэта да яго опер. Меў дзвюх дачок — Асканію і Ліру.

Сцяпан Рыгоравіч перадаў мне арыгінал лірычнай музычнай камедыі ў трох дзеях па матывах апавесці А. С. Пушкіна «Мяцеліца» 1946 года, п'есу ў 4 дзеях «Паўночнае ззянне» пра М. В. Ламаносава з аўтографам Л. І. Дзяржынскага. А таксама літаратурны часопіс «Звезда» за 1973 год з артыкулам «Незвычайны дуэт» (успаміны Леаніда Дзяржынскага пра будаўніцтва дома ў Гарадку), копіі некалькіх яго твораў, фатаграфіяў.

Каб атрымаць дакументальнае падзяржэнне, што Л. І. Дзяржынскі нарадзіўся ў Гарадку, мы з мамай звярнуліся да мясцовага краязнаўцы Ігара Лагунова, які дапамог мне знайсці і памятнымі кнігамі Віцебскай губерні 1898, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904 гадоў. Прааналізаваўшы звесткі, я змагла высветліць, што бацька Леаніда Дзяржынскага, Іван Лявонцэвіч, быў судовым прыставам другога ўчастка Гарадоцкага павята, скончыў курс Гарадоцкага павятовага вучылішча, уваходзіў у 3'езд міравых суддзяў.

З біяграфіі Л. І. Дзяржынскага мне стала вядома, што пасля вайны ён пераехаў у г. Курган, прыступіў да стварэння п'есы пра вялікага рускага навукоўца і паэта М. В. Ламаносава, якая потым пад назвай «Паўночнае ззянне» была апублікавана ў літаратурна-мастацкім

зборніку «На зямлі Курганскай» за 1956 год. У сувязі з гэтым быў накіраваны запыт ва Упраўленне культуры Курганскай вобласці з просьбай даць якія-небудзь біяграфічныя звесткі пра Леаніда Дзяржынскага.

Адказ на запыт мы атрымалі з Курганскай абласной навуковай бібліятэкі імя А. К. Югава. Нам даслалі адсканаваныя лісты артыкула «Найстарэйшы пісьменнік-лібрэтыст» з дапаможніка да спецкурса па літаратуры роднага краю «Савецкі пісьменнік Зауралья» Міхаіла Данілавіча Янко (расійскага навукоўца і краязнаўцы), у якім месцам нараджэння Л. І. Дзяржынскага называлася Віцебская вобласць. А таксама біяграфію, прыведзеную ў кнізе І. П. Ягана (рускага савецкага пісьменніка, публіцыста) «Шматаблічная і самабытная: нататкі пра літаратуру Зауралья», выданае да 65-годдзя Курганскай вобласці, дзе месцам нараджэння ўказваўся г. Гарадок Віцебскай вобласці.

За перыяд даследавання былі сабраны каштоўныя дакументы, фатаграфіі, друкаваныя выданні з аўтографамі аўтара, а таксама наладжаны асабістыя сувязі з нашчадкамі (унукам, праўнукамі) знакамітага земляка. Выяўлена, што бацька Л. І. Дзяржынскага пахаваны на старых могілках Гарадка. Цяпер сумесна з нашчадкамі праводзім пошукі месца пахавання.

Усю сабраную інфармацыю мы перадалі ў музей, тым самым папоўніўшы яго фонды каштоўнымі арыгінальнымі выданнямі Леаніда Іванавіча Дзяржынскага, на аснове якіх створана адна з частак новай экспазіцыйнай залы «Іонар Гарадоцкага краю» да Дня беларускага пісьменства. 18 жніўня 2023 года адбылася сустрэча ўнука Л. І. Дзяржынскага з дырэктарам музея Крысцінай Мікалаеўнай Жоравай.

Я хачу, каб жыхары Гарадоччыны ведалі і ганарыліся, што на нашай зямлі нарадзіўся такі таленавіты чалавек, які зрабіў унёсак у развіццё савецкай музычнай драматургіі, быў вядомы не толькі ў Савецкім Саюзе, але і за яго межамі.

Без мінулага ніколі не будзе сучаснасці, а без сучаснасці ніколі не настане будучыня! Беражыце тое, што ёсць цяпер і ніколі не забывайце, што было, бо ў будучыні нам гэта спатрэбіцца!

Ксенія Захарова.

Мой горад Гарадок знаходзіцца на паўночным усходзе Беларусі, за 652 кіламетры ад Санкт-Пецярбурга, за 30 кіламетраў ад Віцебска і 40 кіламетраў ад беларуска-расійскай граніцы. Навокальным ландшафты ўяўляюць сабою ўзгоркі, узвышшы, а паміж імі азёры рознай формы і рака Гараджанка. Прырода чудоўная! І наогул, у традыцыйнай цішыні павятовых гарадоў ёсць нейкая прыгажосць. Мабыць, галоўная іх каштоўнасць у тым спакоі, які прыводзіць да спакойнага мыслення. Хутчэй за ўсё, менавіта гэта прыцягнула савецкага музычнага драматурга, лібрэтыста, рэжысёра Леаніда Іванавіча Дзяржынскага, калі ён выбіраў месца для пабудовы свайго дома ў нашым раёне на пачатку 1940-х гг. Гэты дом дагэтуль знаходзіцца на тым жа месцы, у ім жыла мая прабабуля, а цяпер жыў я. Месца, дзе ён знаходзіцца, былая ўскраіна Гарадка — вёска Волкава, сёння тут праходзіць вуліца Савецкай Арміі.

Кожны дом — захавальнік памяці. У іх знаходзяцца рэчы, якія нясучы у сабе водгаласы былых часоў. Кожны дом — гэта асаблівы лёс, людзі, падзеі. Мне вельмі захацелася адкрыць для сябе гісторыю, якую захоўвае мой дом.

З самага пачатку даследавання я стала цікавіцца ў сваёй цёткі (дачкі маёй прабабулі) гісторыяй свайго дома. У адзін з вечароў яна паказала мне старую, 1963 года, фатаграфію, на якой былі мая прабабуля Ніна Пятроўна Ціханенка, мая цётка і незнаёмая мне жанчына. З апаведу я зразумела, што жанчына на фота — родная дачка Леаніда Іванавіча Дзяржынскага, аднаго з першых савецкіх музычных лібрэтыстаў, Асканія Кубацян, якая разам

Мастацтва на колах

Незвычайны выставачны праект паяднаў творцаў і спартсменаў. Першы паверх Палаца мастацтва (о, такога ніколі не было!) бадай цалкам займаюць веласпеды розных тыпаў. Выставачнымі аб'ектамі сталі цішоткі, у якіх ездзяць веласпедысты. Двухколавыя сродкі перамяшчэння розных тыпаў у гэтай прасторы выглядаюць як арт-аб'екты (усё робіць кантэкст), а іх групы — як інсталяцыі. Сучаснае мастацтва дазваляе любы аб'ект убацьць з іншага ракурсу. А потым тут жа гэты ракурс можна падправіць альбо наогул змяніць. Еднасць у дзеянні дзвюх праектаў: «Viva Rovar Art» і «Viva Kola Art». І мастакі пайшлі на такую калабарыцыю. Таму што ім трэба, каб было што разглядаць, маляваць, раскладаць на часткі ці асэнсоўваць. Веласпед з гэтага пункту гледжання — вельмі цікавая рэч. Бо на колах. А кола — філасофская тэма, вечная для мастацтва.

Не чакайце выяў веласпеду ў кожных творах, хоць і яны ёсць. пейзажы з імі ў розных тэхніках, веласпеды па частках, альбо толькі кола ці наогул матыў дарогі, руху — вось што дала гэтая калабарыцыя.

Новы тып выстаўкі, кажуць арганізатары. Таму што мастацкі рэспубліканскі конкурс «Viva Kola Art» — гэта крок на шляху да сінтэзу спорту і мастацтва. Мала таго, будзе працаваць журы, якое 11 лістапада назаве пераможцаў у 7 намінацыях: «Жывапіс», «Графіка», «Скульптура», «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва», «Арт-аб'ект», «Фата-

графія» і «Творчы дэбют». Тут работы розных стыляў і аўтараў. Удзельнічаюць як маладыя мастакі, так толькі пачынае свой шлях, так і былы дасведчаныя, нават паважаныя ў акадэмічных колах асобы. А гледчыя могуць выказаць сваё меркаванне, указаць на квітку некалькі найбольш упадабаных твораў, — так будзе вызначаны лёс прызва сімпатый гледачоў (у нас гэта так любіць!). Арганізатары хацелі, каб выстаўка стала інтэрактыўнай, таму нават для дзяцей ёсць зона вольнай творчасці, дзе можна намаляваць штосьці тэматычнае.

Веласпед стаў сродкам мастацкага выяўлення таму, што ідэя сыходзіла ад Беларускай федэрацыі веласпеднага спорту і Веласпеднага клуба «Мінск», які нядаўна адзначыў сваё 10-годдзе. І першы паверх — даніна аднаму з партнёраў праекта. Тут можна паглыбіцца ў дынаміку веласпорту, адчуць яго эмоцыі, складнікі. І пасля, ужо

на другім паверсе, адкрыць для сябе нешта іншае...

Леб Отчык, старшыня Беларускага саюза мастакоў, адзначыў:

— Сёння знакавая падзея для Беларускага саюза мастакоў, для супраць з нашымі спартыўнымі калегамі, бо стала магчыма выразная і ёмістая па сваім напамунні выстаўка. Удзельнічаюць мастакі з усёй нашай краіны, з Расіі. Такага яшчэ не было ў Палацы мастацтва. Сёння наша сяброўства са спартыўным клубам, з Беларускай федэрацыяй веласпеднага спорту дало новы позірк і ўздых нагнненія для адкрыцця і пошуку новых вобразаў. Сёння — мастацтва ў спорце і спорт у мастацтве. Новы крок, чаго няма ў нашых суседніх краінах, нідзе на міжнароднай арэне.

Генеральны дырэктар Веласпеднага клуба «Мінск» Аляксей Іванавіч падыкаваў, што творцы прынялі спорт у сваім доме.

І спартсменам ёсць чым і кім ганарыцца. Напрыклад, шматразовая чэмпіёнка свету па веласпорце Наталія Цылінская здывывала бронзавы медаль алімпійскіх гульняў для Беларусі. Цяпер яна ўзначальвае Беларускаю федэрацыю веласпеднага спорту і з'яўляецца адной з заснавальніц веласпеднага клуба «Мінск».

Але ці не галоўная задача гэтага праекта для спартсменаў — прывіць любоў да свайго віду спорту, да веласпеднага як часткі чалавечага жыцця. Таму супольна з Беларускам саюзам мастакоў

і вырашылі зрабіць нешта неардынарнае. Толькі з адной умовай: каб гэта не перашкаджала творчасці мастакоў. Таму з'явілася ідэя ў межах праекта «Viva Rovar Art» правесці выстаўку «Viva Kola Art», а яна патрабуе глыбокага прагляду. У адрозненні ад спорту, дзе ёсць першае, другое і трэцяе месца, у мастацтве няма месцаў, але тут свае рэкорды.

— Я прадстаўнік спорту — нялёгкага, але прыгожага, — кажа Наталія Цылінская. — Спадзяюся, людзі пачнуць яго любіць пасля гэтай выстаўкі. Мастацтва — гэта прыняцце, разуменне, пашана. А ў спорце галоўнае — перамога, мы на п'едэстале бачым тры прыступкі, але самая галоўная адна — першае месца. І сёння мы на першым месцы, таму што тое, што бачым, на мой погляд, атрымалася добра. Бо мы гэта рабілі з душой, каб людзі ацанілі веласпорт і палюбілі яго праз жывапіс.

Але што сказаць, што не можа быць роўна наадварт: цікавішыся спортам, а тут прыйшоў у выстаўку — і новыя адчуванні, нечаканыя эмоцыі. Як шлях да фінішу, на якім шмат што можа адбыцца...

Ларыса ЦІМОШЫК,
фота аўтара

зваротная сувязь

Услед за жураўліным клінам

Канал «Культура» Беларускага радыё запрашае слухачаў літаратурна-мастацкія і пазнавальныя перадачы. У выхадныя — праект Навума Гальпяровіча «Сучаснікі. Літаратурныя партрэты». У чацвер публіцыстычная перадача Настассі Ермалюк «Свет мастацкага слова» — сустрэча з сучаснымі пісьменнікамі, якія раскрываюць сваю творчую «кухню».

У нядзелю і панядзелак — радыёверсія тэлеперадачы «Суразмоўцы» Навума Гальпяровіча.

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з навінкамі беларускіх выдавецтваў.

У праграме «Літаратурная анталогія» па буднях старонкі рамана Дафны Дзіюмар'е «Рэбэка». У «Радыёбібліятэцы» з панядзелка да пятніцы — «Зялёны лісток на планеце Зямля» Янкі Сіпакова (чытае народная артыстка Беларусі Марыя Захаровіч). Па суботах выходзіць перадача «Літаратурныя гісторыі» з апавяданнямі айчынных і замежных аўтараў.

У праекце «Прачулым радком» гучаць вершы беларускіх паэтаў.

У перадачы «Радыётэатр плюс» (пачатак эфіру ў 21.30) у выхадныя — спектакль «Мёртвым не баліць» паводле твора Васіля Быкава.

Для юных прыхільнікаў мастацкага вышчання ў межах праекта «Дасціпныя. Нястомныя. Кемлівыя» — казка Кацярыны Хадасевіч-Лісавой «Прыгоды Лісачкі-красуні». Штотвечар у 21.00 «Вячэрняя казка» для самых маленькіх.

У праграме магчымы змены. Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

22 кастрычніка — 105 гадоў з дня нараджэння Алеся Бажко (Аляксандра Цімафеевіча; 1918—2013), беларускага паэта, празаіка, публіцыста, заслужанага работніка культуры Рэспублікі Беларусь.

22 кастрычніка — 90 гадоў з дня нараджэння Ігара Дабралюбава (1933—2010), беларускага кінарэжысёра, сцэнарыста, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР, народнага артыста Беларусі.

23 кастрычніка — 75 гадоў з дня нараджэння Анатоля Гіруцкага

(1948—2023), беларускага мовазнаўца, пісьменніка.

23 кастрычніка 75-годдзе святкуе Віктар Ярац (1948), беларускі паэт, літаратуразнаўца.

24 кастрычніка — 95 гадоў з дня нараджэння Адама Супруна (1928—1999), беларускага мовазнаўца, заслужанага дзеяча навукі БССР.

25 кастрычніка 85-годдзе адзначае Дзмітрый Папоў (1938), беларускі скульптар.

25 кастрычніка — 90 гадоў з дня нараджэння Ніналь Шчаснай (1933—2013), беларускага жывапісца, графіка, мастака манументальна-

дэкаратыўнага мастацтва, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

26 кастрычніка — 120 гадоў з дня нараджэння Мікалая Герасімава (1903—1977), беларускага празаіка.

26 кастрычніка 70-годдзе адзначае Віктар Чэпелеў (1953), беларускі акцёр, заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь.

27 кастрычніка 75-годдзе святкуе Міхал Жылюк (1948), беларускі оперны спевак, педагог, заслужаны артыст БССР.

28 кастрычніка 75-годдзе адзначае Іван Рамашоў (1948), беларускі мастак-афарміцель.

Каляндар падрыхтаваны БДАМЛІМ

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

20 кастрычніка — на творчую сустрэчу з пісьменнікам Міхасём Пазняковым у гімназію № 14 (вул. Васнецова, 10). Пачатак у 12.20.

21 кастрычніка — у кабінет пісьменніка пры дзіцячай бібліятэцы № 2 (вул. Кузьмы Чорнага, 10) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Дзмітрыем Нікалаевым. Пачатак у 14.00.

24 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 19 (вул. Казінец, 122) на творчую сустрэчу ў межах Дзён праваславаўнай культуры. Пачатак у 14.30.

24 кастрычніка — у дзіцячы дом № 5 (вул. Адзінцова, 4) на пасяджэнне літаратурнай гасцёўні «Вера-сок». Пачатак у 16.30.

26 кастрычніка — на ўрачыстае падвядзенне вынікаў Літаратурнага конкурсу, прымаркаванага да

140-годдзя з дня нараджэння Янкі Маўра. Мерапрыемства пройдзе ў мемарыяльнай зале Дома літаратара. Пачатак у 16.30.

26 кастрычніка — на творчую сустрэчу з паэтам-песеннікам Фёдарам Баравым, якая адбудзецца ў Палацы культуры ветэранаў (вул. Я. Купалы, 21). Пачатак у 18.00.

27 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 20 (вул. Жукоўскага, 9) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Уладзімірам Магзо. Пачатак у 12.00.

27 кастрычніка — у публічную бібліятэку № 2 (вул. Усходняя, 56) на творчую сустрэчу з пісьменнікам Рыгорам Саланцом. Пачатак у 14.00.

27 кастрычніка — у Цэнтральную бібліятэку імя Янкі Купалы (вул. Веры Харужай, 16) на прэзентацыю кнігі члена СП Расіі Аляксандра Ружа «Прызрак Заратустры». Пачатак у 17.30.

Выходзіць з 1932 года

Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная
калегія:

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзіёмава
Алесь Марціновіч

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
адзелны крытыкі і бібліяграфіі;
прозы і паэзіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індыксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны
для наставнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Пасведчанне аб дзяржаўнай
рэгістрацыі сродку масавай
інфармацыі № 7 ад 10.12.2012,
выданае Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова
«Выдавецкі дом "Звязда".
Дырэктар — галоўны рэдактар
Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ
Нумар падпісанні ў друку
12.10.2023 у 11.00
Ум. друку арк. 3/72
Наклад — 661

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва «Беларускі Дом друку»
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэксы 220013
Заказ — 2403
D 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
M 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным
выглядзе (праграма Microsoft Word),
не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца.

Пазычкі рэдакцыі можа не супадаць
з меркаваннямі аўтараў публікацыі.
Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія
прыводзяцца ў публікацыі, у адпаведнасці з
заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.

ISSN 0024-4686

